

Nr 212

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 172 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 11 oktober 1963, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m. fram till omkring år 1970, dels ock godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för statligt stöd m. m. till studentkårlokaler.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Thorsten Larsson* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Larsson* i Hedenäset (II: 378), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om den akademiska undervisningens lämpliga lokalisering snarast utredes, att därvid frågan om en snabbare utbyggnad av universitetet i Umeå, uppriktandet av ett sjätte universitet i Mellansverige och inriktandet av ännu en teknisk högskola särskilt uppmärksammas, samt att förslag i ärendet snarast föreläggas riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 330) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 388), i vilka hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte 1. fatta principbeslut om en ny medicinsk högskola för i första hand klinisk undervisning och forskning med förläggning förslagsvis i Linköping—Norrköping eller Örebro samt om omedelbar planläggning av ytterligare en sådan högskola och uppdraga åt Kungl. Maj:t att igångsätta och snarast möjligt slutföra förhandlingar med vederbörande sjukvårdshuvudmän; 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka nödvändigheten av att förberedelsearbetet för den tidigare beslutade tandläkarhögskolan i Göteborg påskyndas så att förslag i ärendet kan föreläggas innevarande års höstriksdag; 3. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att ny prognos beträffande behovet av tandläkare upprättas i anslutning till pågående utredning om allmän tandvårdsförsäkring; samt 4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om inriktande av en professur i geriatrik måtte upptagas till utredning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hilding* och *Nyman* (I: 481) och den andra inom andra kammaren av herrar *Helén* och *Enskog* (II: 580), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att regeringen efter övervägande av bl. a. de synpunkter som framförts i motionerna upptager direkta förhandlingar med näringslivet i syfte att öka tillgången på arbetskraft med högre teknisk och ekonomisk utbildning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Harald Pettersson* (I: 555) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.* (II: 677), såvitt nu är i fråga, i vilka hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för skyndsamt ökning av utbildningskapaciteten vid avdelningen för lantmäteri vid tekniska högskolan i Stockholm;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Thorsten Larsson* (I: 796) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* (II: 962), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 172 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla a) att direktiven till 1963 års universitets- och högskolekommitté måtte kompletteras så att kommittén har att beakta även utvecklingen efter 1970-talets början och alla faktorer i övrigt som påverkar bedömningen av de akademiska lärosätenas lokalisering m. m., b) att arbetet inom 1963 års universitets- och högskolekommitté såvitt gäller den medicinska utbildningen måtte gälla flera alternativ i fråga om utbildningskapacitetens omfattning, varav det lägsta alternativet må svara mot P-gruppens beräkningar, c) att P-gruppens förslag att bostadsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen och vederbörande bostadsbyggnadsorgan skall utarbeta långsiktplan för studentbostadsproduktionen måtte genomföras snarast möjligt;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 797) och den andra inom andra kammaren av herrar *Källstad* och *Tobé* (II: 964), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte besluta om sådant statligt stöd till studentkårslokaler att staten, där så prövas lämpligt vid kommande utbyggnad av universitetsväsendet, även helt svarar för inrättande och drift av uppehållslokaler för läroanstaltens anställda och elever enligt de riktlinjer som i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding m. fl.* (I: 798) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 968), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att lokaler avsedda för gymnastik och idrott må jämsställas med övriga lokalkategorier vid beräkning av låneunderlaget för studentkårslokaler;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Kaijser* (I: 799) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh m. fl.* (II: 966), i vilka hemställts att riksdagen måtte A. besluta, 1) att Göteborgs universitet och/eller Umeå universitet skall utbyg-

gas med juridisk fakultet, 2) att beträffande de teologiska fakulteterna skall införas ett system motsvarande de filosofiska fakulteternas automatik beträffande tilldelning av lärarkrafter, 3) att teologiska översiktskurser skall anordnas inom de filosofiska fakulteterna i Göteborg och Umeå, 4) att den planerade tandläkarutbildningen i Göteborg skall dimensioneras så att odontologisk forskning möjliggöres; B. uttala, 1) att yrkesvägledningens resurser bör kraftigt utbyggas genom ökad yrkesvalsläro-utbildning, 2) att prognosverksamheten snarast bör förstärkas och läggas till grund för den fortsatta utbyggnaden av universitets- och högskoleorganisationen, 3) att de fria fakulteternas behov av såväl lokal- som personalmässiga undervisningsresurser bör tillgodoses, 4) att utbildningskapaciteten beträffande förskollärare bör ökas, 5) att det nordiska samarbetet och samordningen beträffande högre undervisning och forskning bör utbyggas och intensifieras; samt C. i övrigt godkänna de riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet, vilka förordats i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 800) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 967), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära a) att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning, högre undervisning och övriga kulturfrågor upptages till behandling i samband med pågående översyn av departementsindelningen, b) förslag till 1964 års vårriksdag om fastställande av tidpunkt och plats för ett sjätte universitet, c) förslag till 1964 års vårriksdag om konkret utformning av ny tandläkarhögskola i Göteborg; samt 2. uttala att den aktuella målsättningen för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning — exklusive atom- och försvarsforskning — bör vara en fördubbling under närmaste femårsperiod av statens bidrag för detta ändamål;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Akesson* och *Hilding* (I: 801) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 963), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1964 års vårriksdag om en betydande intagningsökning vid avdelningen för lantmäteri inom tekniska högskolan i Stockholm fr. o. m. höstterminen 1964;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* väckt motion (II: 965), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 172 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag, syftande till en förstärkning av de teologiska fakulteternas utbildningsresurser jämsides med en upprustning av den religionsvetenskapliga undervisningen och forskningen.

Beträffande motiveringen för de motionsvis framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna I: 321, II: 388, II: 580, II: 677, I: 796, I: 797, II: 968, II: 966, II: 967, II: 963 och II: 965.

Över *motionerna I: 555 och II: 677*, i vad de avser tekniska högskolan i Stockholm, har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttrande från överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

Den förevarande *propositionen nr 172* innehåller huvudsakligen följande.

Ungdomens efterfrågan på högre utbildning liksom det ökade behovet av välutbildad arbetskraft gör det angeläget med en fortsatt och omfattande utbyggnad av det högre utbildningsväsendet. Allmän enighet råder om, att högre utbildning är en lönsam investering för både individ och samhälle.

De i propositionen förordade *allmänna riktlinjerna* för en utbyggnad av det högre utbildningsväsendet ansluter sig i huvudsak till de av 1960 års riksdag anbefallda principerna för utbyggnaden fram till 1965. Såväl universitet och högskolor som annan postgymnasial utbildning måste ges vidgad utbildningskapacitet under återstoden av 1960-talet.

Prognosverksamheten måste med hänsyn till utbildningssektorns behov av allt fler och bättre framtidsbedömningar ges ökade resurser. Till 1964 års riksdag torde konkreta förslag komma att framläggas för att möjliggöra detta. Även *yrkesvägledningsverksamheten* måste förstärkas.

För *universitetens och högskolornas* del förordas i anslutning till de allmänna riktlinjerna bl. a. följande.

Den fortsatta planläggningen av utbildningskapaciteten vid de *tekniska högskolorna* bör inriktas på att under 1960-talet nå en total intagningskapacitet av i runt tal 2 900 nybörjarplatser per år mot för närvarande omkring 1 600.

Utbildningsplaneringen för de *medicinska fakulteternas* del bör under återstoden av 1960-talet inriktas på en utbyggnad till en total intagningskapacitet av drygt 900 nybörjarplatser per år mot för närvarande närmare 600.

Utbyggnaden av *ekonomutbildningen* bör inriktas på en total intagningskapacitet av 1 100 nybörjarplatser per år före utgången av 1960-talet mot för närvarande 675 platser.

Vid *lantbruks- och veterinärhögskolorna* bör en ökning av intagningen kunna ske under andra hälften av 1960-talet.

En betydande ökning av utbildningskapaciteten i *centrala spärrade ämnen vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* förordas, nämligen i fysik och kemi från 720 till 1 300 nybörjarplatser per år på tvåbetygsnivå, i botanik från 285 till 600 och i zoologi från 255 till 600 nybörjarplatser per år.

Som en allmän riktpunkt för de *fria fakulteternas* expansion förordas följande antal studerande i början av 1970-talet, nämligen 1 500 vid teologisk fakultet, 6 000 vid juridisk fakultet, 22 500 vid humanistisk fakultet och 20 700 vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet.

För *universitets- och högskoleväsendet i dess helhet* anges som en allmän riktpunkt i planeringsarbetet att antalet studerande i början av 1970-talet kommer att uppgå till drygt 80 000. En sådan utökning av antalet studerande aktualiserar frågan om en utbyggnad av de nuvarande fem universitets- och högskoleorterna är tillräcklig eller om ytterligare något universitets- och högskolecentrum måste

etableras under innevarande årtionde. Innan ytterligare utredningar gjorts rörande skilda utbyggnadsalternativ kan ställning dock ej tagas i denna fråga. Detta blir möjligt först sedan den nyligen tillsatta 1963 års universitets- och högskolekommitté avslutat sitt arbete.

Den pågående och planerade utbyggnaden av universitet och högskolor medför även att *studentkårlokaler*, d. v. s. bespisningslokaler, avsedda även för den anställda personalen vid ifrågavarande läroanstalter, samlingslokaler, klubblokaler, lokaler för studentfacklig verksamhet, studentsociala utrymmen och motionslokaler kan behöva byggas ut. I propositionen förordas att bespisningslokaler inrättas helt genom statens försorg. Beträffande övriga studentkårlokaler föreslås, att lån skall kunna utgå till studentkåren (motsvarande) med högst 50 procent av kostnaderna. Viss del av sådant lån — motsvarande högst 40 procent av kostnaderna — skall vara ränte- och amorteringsfri och kunna avskrivas. Statens nämnd för samlingslokaler avses skola bereda låneärendena innan Kungl. Maj:t fattar beslut.

I den mån närmare redogörelse i det följande icke lämnas för innehållet i propositionen får utskottet hänvisa till densamma.

INLEDNING

Som ett led i sitt arbete avgav 1955 års universitetsutredning den 22 december 1959 sitt sjätte betänkande, benämnt Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle. Riktlinjer och förslag till utbyggnad (SOU 1959: 45). På grundval av detta betänkande framlades i propositionen 1960: 119 förslag till riktlinjer för utbyggande av det högre utbildningsväsendet m. m. under 1960-talet. 1960 års riksdag godkände dessa riktlinjer (SäU 1, Rskr 327). Därefter har vid 1961, 1962 och 1963 års riksdagar beslut fattats i en rad konkreta frågor rörande utbyggnaden av universitet och högskolor.

Mot bakgrunden av utvecklingen inom berörda områden sedan förutnämnda riktlinjer antogs har inom ecklesiastikdepartementets prognos- och planeringsgrupp — i fortsättningen benämnd P-gruppen — utarbetats förslag till reviderat utbyggnadsprogram för universitet och högskolor m. m. Sålunda har gruppen redovisat dels *vissa statistiska sammanställningar rörande tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet* (SOU 1962: 55), dels en *promemoria rörande det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad* (december 1962).

Med skrivelse den 24 april 1962 har en på kommunalt initiativ bildad kommitté för undersökning av förutsättningarna för högskolemässig utbildning inom Östergötlands län överlämnat *betänkande angående industrihögskola i Östergötland*.

En arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet har med skrivelse den 25 januari 1963 överlämnat *promemoria angående statligt stöd till studentkårlokaler*.

I de statistiska sammanställningarna rörande tendenserna på akademikernas arbetsmarknad har på basis av tillgängligt material gjorts en reviderad helhetsbild av läget och utvecklingstendenserna fram till mitten av 1970-talet. Dessa statistiska sammanställningar ligger till grund för promemorian rörande det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad.

I förevarande promemoria redovisas ett alternativ beträffande planering för fortsatt utbyggnad av det högre utbildningsväsendet utöver 1960 års program. Detta alternativ baseras i allt väsentligt på samma värderingar som låg till grund för nämnda program.

I betänkandet angående industrihögskola i Östergötland föreslås, att en fyra-årig teknisk-ekonomisk utbildning på högskolenivå förlägges till Linköping-Norrköpingregionen.

I promemorian angående statligt stöd till studentkårlokaler förordas, att staten bör lämna lån — som till viss del kan avskrivs — till uppförande av lokaler för de studerandes organisationer vid universitet och högskolor.

DET HÖGRE UTBILDNINGSVÄSENDETS FORTSATTA UTBYGGNAD

I propositionen nr 172 har lämnats ett utförligt referat av det utredningsmaterial och de förslag som framlagts av P-gruppen inom ecklesiastikdepartementet rörande riktlinjer för det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad under senare hälften av 1960-talet samt remissorganens omfattande synpunkter på detta material.

Utskottet får i förevarande avseenden hänvisa till vad i propositionen innefattas under rubriken *Tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet* (s. 8—41).

Under rubriken *Den fortsatta utbyggnaden av fakulteter och högskolor m. m.* har inledningsvis anförts följande (s. 41—42).

Antalet studentexamina ökar starkt år från år. Under åren 1951—55 avlades drygt 33 000 studentexamina, varav ca 26 000 från allmänna gymnasier. Motsvarande siffror för åren 1956—60 var totalt ca 49 000, varav drygt 39 000 vid allmänna gymnasier. Med ledning av uppgifter om antalet elever i gymnasierna och om examinationsfrekvenser m. m. har beräknats att med stor sannolikhet totalantalet studentexamina åren 1961—65 kommer att bli ca 90 000, varav drygt 72 000 vid allmänna gymnasier. Vilken utvecklingen blir efter år 1965 är för närvarande vanskligt att förutse. Vi vet, att totalantalet ungdomar i de typiska gymnasieåldrarna blir mindre under andra än under första hälften av

1960-talet. Vi förutsätter vidare, att fackskolor kommer att finnas vid sidan av gymnasierna under denna period. Man har likväl att med säkerhet räkna med en fortsatt ökning av gymnasiernas kapacitet. Totalantalet studentexamina åren 1966—70 har uppskattats till 120 000 à 125 000, varav kanske 85 000 à 90 000 vid allmänna gymnasier.

Rekryteringsunderlaget för universitet och högskolor kommer till följd av den väntade ökningen i studentexaminationen att växa i mycket snabb takt under 1960-talet. Samtidigt kan konstateras, att intresset för fortsatta universitets- och högskolestudier bland de nyexaminerade studenterna fortsätter att växa. Detta framgår klart av den till denna PM fogade statistiska sammanställningen *Tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet* (SOU 1962: 55). I det följande benämnes denna sammanställning »statistikbilagan».

Man har därför anledning räkna med att tillströmningen till universitet och högskolor kan komma att öka i en sådan omfattning att nu gällande förutsättningar om studentantalets storlek för planeringsarbetet med utbyggnaden av universitet och högskolor (i generalplaner, programkommittéer m. m.) behöver omprövas.

Ett ytterligare skäl för en dylik omprövning är de nya bedömningar av behovet i framtiden av skilda slag av kvalificerad arbetskraft som gjorts under senare år. Av statistikbilagan framgår t. ex., att senast gjorda bedömning av behovet i framtiden av civilingenjörer påkallar en översyn av nu gällande utbildningsplaner.

Nu gällande program för utbyggnad av det högre utbildningsväsendet innebär följande.

1960 års riksdag godkände de av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1960: 119 förordade riktlinjerna för utbyggande av universitet och högskolor m. m. under 1960-talet. Dessa riktlinjer kan sammanfattas i följande huvudpunkter:

1. universitet och högskolor byggs under första hälften av 1960-talet ut i betydande omfattning, särskilt inom de sektorer som har begränsad intagning;
2. de statliga insatserna på de postgymnasiala fackutbildningslinjernas område ökas kraftigt under 1960-talet;
3. den fortlöpande utbildnings- och yrkesprognostiska utredningsverksamheten förstärkes;
4. yrkesvägledningen i gymnasierna intensifieras;
5. det studiesociala stödet utformas med inriktning på likartade utgångspunkter för samtliga studerande vid skilda utbildningslinjer efter gymnasie-stadiet.

Som underlag för dessa riktlinjer låg ett av 1955 års universitetsutredning sammanställt statistiskt material jämte ett av utredningen framlagt handlingsprogram, redovisat i betänkandet *Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle* (SOU 1959: 45).

1961 och 1962 års riksdagar har fattat en rad beslut på basis av flertalet punkter i programmet. De beslut, som gällt punkt 1, har i vissa avseenden inneburit, att ramen för programmet utvidgats.

Som underlag för generalplanering och konkret byggnadsplanering har hittills legat det av universitetsutredningen rekommenderade totalantalet närvarande studerande år 1970 på skilda studieorter inom olika fakulteter. Enligt utredningen borde totalantalet studerande på de skilda orterna vara ca

Uppsala	Lund/Malmö	Göteborg	Stockholm	Umeå	Summa
11 200	11 800	11 800	18 000	600	53 400

Sedermera har Kungl. Maj:t med anledning av en framställning från Frescati-kommittén — programkommitté för Stockholms universitets anläggningar inom Frescatiområdet — beslutat, att det fortsatta programarbetet för Stockholms universitets del skall utgå från ett antal i undervisningen deltagande studerande år 1970 av 15 000. Omräknas denna siffra till närvaroantal enligt den officiella statistikens definitioner erhålles siffran ca 18 000. Enligt universitetsutredningens rekommendationer borde antalet närvarande vid Stockholms universitet vara ca 10 000 år 1970. Vidare kan nämnas, att byggnadsstyrelsen framlagt en utbyggnadsplan av generalplanekaraktär för ett universitet i Umeå, vari räknats med ett totalt framtida studerandeantal av ca 2 100 (exklusive medicinare och odontologer i kliniska ämnen).

Som framgår av statistikbilagan har tillströmningen av studerande till universitet och högskolor under senare år ökat i en sådan takt att det finns välgrundad anledning räkna med att det totala antalet studerande vid universitet och högskolor år 1970 kommer att bli väsentligt mycket högre än universitetsutredningen ansåg rekommendabelt. Förblir intresset för akademiska studier lika högt under återstoden av 1960-talet, som det visat sig vara de senaste åren, kan, vid nuvarande expansionstakt för gymnasier och oförändrade studietidsförhållanden vid universitet och högskolor totalantalet universitets- och högskolestuderande år 1970 uppskattas till storleksordningen 85 000—90 000.

I fråga om förverkligandet av övriga punkter i 1960 års principprogram må erinras om att inom arbetsmarknadsstyrelsen inrättats dels en prognosdelegation, dels ett prognosinstitut med i stort sett den personalstyrka som enligt universitetsutredningen skulle bli erforderlig för arbetet med behovsprognoser. Vidare kan nämnas, att inom statistiska centralbyrån inrättats en byrå för undervisningsstatistik. Yrkesvägledningsverksamheten inom arbetsmarknadsstyrelsen har erhållit förbättrade resurser. Det studiesociala stödets utformning är föremål för utredning inom två parallellt arbetande kommittéer. Vad slutligen utbyggnaden av de s. k. postgymnasiala fackutbildningslinjerna beträffar så framgår av statistikbilagan, att fram till år 1960 en viss ökning av antalet utbildningsplatser ägt rum, att studenternas andel av samtliga platser vid utbildningslinjer som ej enbart rekryterats med studenter ökat, om än svagt, samt att betydande behov synes föreligga av fortsatt utbyggnad av dessa utbildningsområden.

Under rubriken *Några allmänna synpunkter rörande fortsatt utbyggnad* har i propositionen återgivits P-gruppens promemoria i denna del. För innehållet i berörda avsnitt torde få hänvisas till s. 45—50 i propositionen.

Mot bakgrunden av de allmänna synpunkterna har i P-gruppens promemoria redovisats en katalog över tänkbara åtgärder i syfte att vidareutveckla arbetet för en balanserad expansion utöver nu gällande program av all postgymnasial utbildning.

De åtgärder som här upptages redovisas i tre grupper:

I. Kapacitetsökning inom den akademiska sektorns bristområden

I 1) att i behövlig omfattning utvidga kapaciteten vid nuvarande lärosäten samt upprätta ett antal universitetsfilialer för 1- och 2-betygsundervisning i bristämnena;

I 2) att skapa ett sjätte universitet, typ Örköping, med huvudinriktning på medicin, teknik, naturvetenskap, ekonomi- och samhällsvetenskap;

I 3) att med spridning på flera orter skapa en eller två nya medicinska utbildningsenheter (fakultet etc.), en eller två nya tekniska enheter, minst en ny enhet för ekonomisk utbildning samt en eller två nya naturvetenskapliga enheter;

I 4) att kraftigt utvidga den s. k. decentraliserade akademiska utbildningen på 1- och 2-betygsnivån;

I 5) att införa »tvåskifts-» eller treterminsutbildning så långt ske kan i syfte att ytterligare öka utnyttjandet av befintliga lokaler;

(I 1—5 kan kombineras.)

I 6) att med ytterligare statlig hjälp främja produktion och användning av hjälpmedel samt annan rationalisering i den akademiska undervisningen i syfte att bl. a. minska det relativa behovet av lärare och lokaler;

I 7) att genom ändring av kursplanerna närma naturvetarna till teknikerna och att på samma sätt öka samhällsvetarnas möjligheter att täcka ekonombristen — att »teknifiera» naturvetarna och att »ekonomifiera» samhällsvetarna i syfte att nå bättre överensstämmelse mellan behov och tillgång;

I 8) att fullfölja och utveckla planerna på en blandad utbildning, exempelvis medicinsk-farmaceutisk, medicinsk-naturvetenskaplig och ekonomisk-teknisk utbildning.

II. Kanalisering av de studerande till lämpliga akademiska områden

II 1) att genom intensifierad och förbättrad studierådgivning vid universitet och högskolor leda de redan inskrivna till bristområdena;

II 2) att genom intensifierad och förbättrad yrkesvägledning i gymnasierna stimulera dem, som söker sig till de fria fakulteterna, att studera bristämnena;

II 3) att ytterligare minska den akademiska meritkompletteringen.

III. Utbyggnad av annan postgymnasial utbildning

III 1) att genom mer energisk yrkesvägledning i gymnasierna främja tillströmningen till andra utbildningssektorer än den akademiska;

III 2) att kontinuerligt undersöka abiturientärgångarnas sysselsättningsval, bl. a. med hänsyn till vilka auktoriteter som påverkar valet (lärare, rektorer, föräldrar etc.), och regelbundet uppfölja undersökningarna;

III 3) att skapa fler praktikplatser åt gymnasister och studenter;

III 4) att på annat sätt underlätta för de studerande att redan under gymnasietiden förbereda sig för yrkeslivet, exempelvis genom att bevilja dispens från viss del av undervisningen för yrkesförberedande kurser i maskinskrivning, steno-
nografi o. d.;

III 5) att utvidga och kvalitativt förbättra den icke-akademiska postgymnasiala utbildningen inom den statliga sektorn;

III 6) att på lämpligt sätt stödja den icke-statliga utbildningen på postgymnasial nivå;

III 7) att låta det studiesociala stödet avse jämväl en sålunda förbättrad icke-statlig utbildning;

III 8) att uppföra eller understödja byggandet av studerandebostäder också utanför den nuvarande universitets- och högskolesektorn.

För att ge vissa konkreta hållpunkter för den vidare diskussionen om utformningen av ett handlingsprogram har det befunnits lämpligt att ecklesiastikdepartementets P-grupp nu redovisar ett *alternativ* beträffande planering för fortsatt *utbyggnad* utöver nu gällande program (s. 53—59 i prop.). Detta alternativ baseras i allt väsentligt på samma värderingar som låg till grund för 1960 års program. Därvid redovisas till en början den utvidgning som på basis av nu gällande förhållanden och planer anses av P-gruppen vara möjlig att genomföra utan några mer omfattande nybyggnadsåtgärder.

På basis av detta alternativ, universitetsutredningens beräkningar av fördelningen av totalantalet studenter på orter och senare fattade beslut i hithörande frågor samt efter överväganden av det statistiska material som redovisas i statistikbilagan har följande sammanställningar över *det totala studerandeantalet* (enligt den officiella statistikens definitioner) på skilda utbildningslinjer och på olika orter sammanställts. Siffrorna anger det önskvärda antalet studenter i *början av 1970-talet*. Därvid redovisas först totalantalet studerande inom skilda utbildningslinjer. Därefter redovisas studerandeantalet för de nu befintliga orterna, om hela den i det föregående diskuterade ökningen av utbildningen vid de spärrade linjerna skulle fördelas på dessa orter. Därvid antages bl. a., att den senast diskuterade ökningen om 950 nybörjarplatser för-

Totalantalet studerande i början av 1970-talet

Fakultet/högskola	Antal närvarande stud.
Teol. fak.	1 500
Jur. fak.	6 000
Hum. fak.	22 500
Mat.-nat. fak.	20 700
Med. fak.	8 200
Tekn. högsk.	15 300
Tandl.-högsk.	2 200
Handelshögsk.	4 400
Övr. högsk.	1 800
Totalt	82 600
Därav studerande vid fria fak.	50 700
Därav studerande vid spärrade utb.-linjer	31 900

Totalantalet studerande på befintliga orter enligt två alternativ.

Fakultet/högskola	Uppsala	Lund/Malmö	Göteborg	Stockholm	Umeå
Teol. fak.	750	750	—	—	—
Jur. fak.	2 000	2 000	—	2 000	—
Hum. fak.	5 600 (5 500)	3 600 (3 500)	4 100 (4 000)	8 100 (8 000)	1 100 (1 000)
Mat.-nat. fak.	5 200 (5 000)	5 200 (5 000)	4 100 (4 000)	5 100 (5 000)	1 100 (1 000)
Med. fak.	1 225 (1 000)	1 925 (1 700)	1 725 (1 500)	2 625 (2 400)	700 —
Tekn. högsk.	—	4 333 (3 200)	5 133 (4 000)	5 833 (4 700)	— —
Tandl.-högsk.	—	600	600	700	300
Handelshögsk.	—	1 366 (1 100)	1 366 (1 100)	1 666 (1 400)	— —
Övr. högsk.	1 150	—	—	650	—
Totalt	15 925 (15 400)	19 774 (17 850)	17 024 (15 200)	26 674 (24 850)	3 200 (3 000)

delas lika på nu befintliga orter. Som ett alternativ, angivet inom parentes, anges storleken av studerandeantalet, om ingen del av den senast diskuterade ökningen av de spärrade utbildningslinjerna förlägges till befintliga orter.

Det bör observeras, att här räknats med att de studenter som i fortsättningen kan komma att få utbildning vid decentraliserade kurser registreras på universitetsorterna. Om denna kursverksamhet får en större omfattning, påverkas

därigenom den konkreta utformningen av byggnadsplaneringen på universitetsorterna.

Vidare bör observeras, att man i anslutning till räkneexemplet i statistikbilagan räknar med att tillströmningen till de humanistiska fakulteterna kommer att minska under andra hälften av 1960-talet. Detta kan i första hand åstadkommas genom åtgärder på det icke-akademiska postgymnasiala området. Endast om kraftfulla insatser för höjande av detta områdes konkurrenskraft snabbt kan åstadkommas, är det möjligt att hålla nere det totala studerandeantalet vid de humanistiska fakulteterna.

Eftersom man ej reglerar tillträdet till samtliga fakulteter, blir det nödvändigt att med hjälp av olika slags åtgärder verka för att studenternas fördelning på orter kommer att bli den som här angivits och vilken bör vara vägledande vid generalplanering och konkret byggnadsplanering. En åtgärd av stor betydelse därvidlag är en med universitetsplaneringen i möjligaste mån synkroniserad planering av studentbostadsproduktionen. Det synes böra ankomma på bostadsstyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen och respektive bostadsbyggnadsorgan utarbeta en långsiktig plan för denna bostadsproduktion.

Övriga åtgärder, som fordras för en fortsatt balanserad expansion av det högre utbildningsväsendet och vilka berörts i det föregående, är av sådan karaktär att de ej behöver närmare preciseras av P-gruppen. Det torde i första hand ankomma på berörda myndigheter och organisationer att ta upp dessa åtgärder till övervägande.

Slutligen lämnas (s. 61—67) redogörelse för ett förslag om industrihögskola i Östergötland, som utarbetats av högskolekommittén i Östergötland, till vilken redogörelse torde få hänvisas.

De statistiska sammanställningarna och P-gruppens promemoria har varit föremål för en mycket omfattande remissbehandling. En utförlig sammanställning av yttrandena ges på s. 68—226 av propositionen. Av denna framgår bl. a. följande.

Det stora flertalet myndigheter och organisationer konstaterar i sina yttranden nödvändigheten av en fortsatt utbyggnad av det högre utbildningsväsendet. Den betydande osäkerhet som särskilt vidlåder bedömningarna av det framtida behovet av akademiskt utbildad arbetskraft framhålles emellertid. Man understryker betydelsen av en intensifierad prognosverksamhet samtidigt som man finner en fortsatt utbyggnad önskvärd.

Endast några myndigheter och organisationer har i sina remissyttranden närmare behandlat P-gruppens beräkningar rörande tillströmningen till fakulteter och högskolor. Flertalet har i stort sett accepterat ifrågavarande beräkningar.

Ett flertal myndigheter och organisationer har framfört synpunkter på behovet av skilda akademiker-kategorier. Endast ett mindre antal har mer ingående behandlat problematiken kring prognosmetodik och prognosarbete.

Av de remissinstanser som berört P-gruppens åtgärdsinventering förordar några att samtliga förslag snarast genomföres.

I detta sammanhang redovisas remissinstansernas synpunkter på ett effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser, decentraliserad utbildning på ett- och tvåbetygsnivå, korrespondensundervisning, studentbostadsproblemet, yrkesvägledning och studierådgivning samt meritkomplettering.

Flertalet remissinstanser delar P-gruppens uppfattning om nödvändigheten av en betydande ökning av de spärrade utbildningslinjernas kapacitet. Somliga remissinstanser vill gå längre än P-gruppen i denna utbyggnad medan ett mindre antal uttrycker tveksamhet på vissa punkter.

Det av P-gruppen framförda utbyggnadsalternativet beträffande de nuvarande medicinska fakulteterna (motsvarande), nämligen en ökning i Stockholm med 100 nybörjarplatser och i Uppsala—Umeå med sammanlagt 40 platser tillstyrkes i princip av flertalet remissinstanser, som närmare berört frågan. Tanken på en ytterligare utbyggnad med 100 nybörjarplatser vid befintliga fakulteter (motsvarande) eller på ny ort accepteras av ett flertal remissinstanser. Viss tveksamhet uttryckes emellertid beträffande en dylik utbyggnad med hänsyn till det mer långsiktiga behovet av läkare och förnyade behovsprognoser efterlyses av ett antal remissinstanser.

Flertalet remissinstanser finner en ökning av tandläkarutbildningen utöver nu gällande utbyggnadsprogram mindre självklar än utbyggnaden av vissa andra spärrade utbildningslinjer.

Ett flertal remissinstanser framhåller vikten av, att en utbyggnad av ekonomutbildningen snabbt kommer till stånd. Några remissinstanser förordar en kraftigare utbyggnad än den P-gruppen föreslagit.

Remissinstanserna har i princip ej haft något att erinra mot P-gruppens förslag om en 25-procentig ökning av intagningskapaciteten vid jordbrukets högskolor.

Det övervägande antalet remissinstanser avvisar liksom P-gruppen tanken på att spärra tillträdet till de fria fakulteterna.

Genomgående betonas i remissvaren, särskilt av universitetsmyndigheterna, att en förutsättning för att spärrar vid de fria fakulteterna skall kunna undvikas är tillräckliga lärar- och lokalresurser.

P-gruppens förslag till utbyggnad av den matematisk-naturvetenskapliga utbildningskapaciteten behandlas positivt i remissyttrandena. Liksom i fråga om utbyggnaden av den humanistiska utbildningen förutsattes dock att erforderliga personella och materiella resurser ställs till förfogande.

Övervägande antalet remissinstanser, som berör den juridiska utbildningen, anser, att en ny juridisk fakultet bör inrättas.

P-gruppens beräkningar rörande behovet av utbildningsplatser godtas i stort sett av remissinstanserna. Att verkliga kraftåtgärder måste vidtagas är man ense om.

En kraftig ökning av platsantalet för medicinare, teknologer, naturvetare, eko-

nomer och samhällsvetare förordas av nästan samtliga remissinstanser. Några myndigheter vill också öka intaget av humanister, jurister och teologer. Meningarna går något isär beträffande lokaliseringen. En del remissinstanser förordar inrättande av ett sjätte universitet, andra ser hellre att de nuvarande universitetet inklusive Umeå först utbygges.

Det helt övervägande antalet remissinstanser understryker vikten av att främja tillströmningen till annan postgymnasial utbildning än den som lämnas vid universitet och högskolor. Samtidigt framhålles i några yttranden faran för att ungdomar utan studentexamen utestänges från utbildningslinjer, för vilka icke formellt men reellt kommer att krävas dylik examen för tillträde på grund av en ökande tillströmning av studenter. Detta skulle i sin tur kunna påverka tillströmningen till gymnasierna. Några remissinstanser anser det vidare önskvärt, att gränserna mellan universitets- och högskoleutbildningen samt annan postgymnasial utbildning överbryggas.

D e p a r t e m e n t s c h e f e n har anfört följande.

För varje år som går framstår en snabb vidareutveckling av det högre utbildningsväsendet som en för samhället allt viktigare angelägenhet. Denna sektors alltmer strategiska betydelse för samhällsekonomin, socialpolitiken, kulturlivet och vår civila och militära försvarskraft, kort sagt för alla sidor av ett modernt välfärdssamhälle, blir alltmer uppenbar. Det är mot den bakgrunden glädjande att kunna konstatera att, som framgår av den föregående redovisningen, det råder en allmän enighet om huvudlinjerna för den vidare utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet.

När 1960 års riksdag fastställde riktlinjerna för den nu gällande utbyggnadsplanen för det högre utbildningsväsendets expansion var man visserligen i allt väsentligt enig om de principer som skulle vara vägledande för arbetet. Men det fanns, särskilt inom universitets- och högskoleväsendet självt, en ganska markerad osäkerhet inför den expansion som då förordades, vilken var betydligt blygsammare till sin omfattning än den som nu är aktuell.

Det skall erinras om att 1960 års utbyggnadsplan för perioden 1960—65 byggde på den förutsättningen att universitet och högskolor omkring år 1970 skulle ge utbildning åt ca 55 000 studerande. Det framfördes i debatterna den gången starka och i och för sig förstäeliga argument för en mindre kvantitativ expansion av universitetet och högskolorna än vad 1960 års principförslag förutsatte. Det nu föreliggande principförslaget till fortsatt utbyggnad av universitet och högskolor under senare hälften av 1960-talet innebär att studerandantalet skall bli över 80 000 omkring år 1970 i stället för 55 000 som tidigare förutsatts. Vidare förutsätts att huvudlinjerna i 1960 års program i allt väsentligt skall följas även under återstoden av årtiondet, innebärande en fortsatt stark satsning på de experimentellt inriktade studiebanorna med deras förhållandevis mycket lokal-, materiel- och personalkrävande organisation. Trots den föreslagna högst väsentliga utökningen av det högre utbildningsväsendet under

ett fåtal år har den tidigare tveksamheten så gott som helt försvunnit bland berörda myndigheter och organisationer. I yttrandena från flera remissinstanser kan i stället konstateras en önskan om en än kraftigare utbyggnad än den som skisserats i P-gruppens utredningar och förslag. Från universitets- och högskolemyndigheternas sida föreligger denna gång ingen tveksamhet inför den stora utbildningsuppgift som nu skisserats.

Samtidigt kan konstateras att allmän enighet råder om att nu största möjliga ansträngningar bör göras i syfte att skapa med universitets- och högskolestudier konkurrenskraftiga utbildningsalternativ. Man är allmänt enig om att det ur många synpunkter är mindre önskvärt att det stora flertalet nyexaminerade studenter i dag anser sig ha en universitets- och högskoleutbildning som enda tänkbara utbildningsalternativ.

De opinionsmässiga förutsättningarna för en fortsatt stark utökning av det högre utbildningsväsendet är därför nu mer entydiga och positiva än blott för några år sedan. Jag tolkar detta som ett klart erkännande av riktigheten och rimligheten i den hittills förda politiken i fråga om det högre utbildningsväsendets utbyggnad. Numera föreligger uppenbart en över partier och intressegrupper höjd enighet om att särskilt stora samhälleliga resurser under kommande år måste satsas på en expansion av det högre utbildningsväsendet och att därvid hittills tillämpade riktlinjer skall fullföljas och vidareutvecklas. Den nu manifesterade opinionsmässiga enigheten kan sägas ge uttryck åt en bestämd och fast förankrad uppfattning att högre utbildning är en lönsam investering för individen och samhället.

Ett förverkligande av de förordade riktlinjerna kommer att inom den aktuella samhällssektorn kräva betydande insatser av i och för sig knappa realekonomiska tillgångar. Självfallet måste det praktiska genomförandet av ett handlingsprogram av den art som här föreligger bli föremål för samma prövningar och avvägningar som annan offentlig verksamhet med anspråk på de gemensamma samhälleliga resurserna. En fortsatt önskad utbyggnad kan givetvis endast ske i den takt som de realekonomiska och statsfinansiella tillgångarna medger.

Efter att sålunda ha konstaterat att stor enighet råder om huvudlinjerna i de nu framlagda förslagen till fortsatt expansion av det högre utbildningsväsendet övergår jag till att ta ställning till de skilda synpunkter och förslag, som framförts i P-gruppens promemoria och däröver avgivna yttranden.

Den på lång sikt kanske viktigaste åtgärden i syfte att åstadkomma en med hänsyn till hela samhällsutvecklingen välbalanserad expansion av det högre utbildningsväsendet är att söka få till stånd *en väl avvägd utbildningsorganisation ovanpå grundskolan*. Härmed avser jag såväl teoretisk utbildning på gymnasial nivå i fackskola och gymnasium som praktisk yrkesutbildning direkt efter grundskolan eller som en påbyggnad till den gymnasiala nivån. Planeringen av det högre utbildningsväsendet måste integreras med planeringen av sistnämnda utbildningsorganisation. Så har också under senare år skett i det att hela utbildningsorganisationen efter grundskolan varit föremål och är föremål för ett djup-

gående reformarbete. Fackskoleutredningen och 1960 års gymnasieutredning har nyligen avgivit sina huvudbetänkanden och nu tillsättes en utredning rörande den framtida yrkesutbildningen. Jag avser inte att i detta sammanhang närmare gå in på ifrågavarande reformarbete utan vill här blott anföra följande.

Gymnasiets utveckling under efterkrigsperioden har — såsom vi numera bedömer behoven — kännetecknats av en alltför stark ökning av det allmänna gymnasiet och en för svag ökning av de yrkesinriktade tekniska och merkantila gymnasierna. Sedan flera år tillbaka pågår en medvetet styrd utveckling mot en bättre balans mellan dessa huvudgrupper av gymnasieutbildning. Samtidigt sker inom det allmänbildande gymnasiet en klar förskjutning mot de grenar och linjer, inom vilka matematisk-naturvetenskapligt och samhällsvetenskapligt inriktad utbildning har en förhållandevis stark ställning på schemat. I gymnasieutredningens betänkande rörande gymnasiets framtida struktur, »Ett nytt gymnasium» (SOU 1963: 42), har på ett synnerligen markant sätt den nu pågående omstruktureringen av gymnasiet fullföljts och utvecklats. Det får emellertid i förevarande sammanhang beaktas, att fram till omkring år 1970 den nuvarande gymnasiestrukturen under alla förhållanden kommer att svara för den helt övervägande delen av produktionen av nya studenter.

Den *nyorientering av den studiesociala politiken* som nu arbetar sig fram är vid sidan av gymnasiepolitiken den kanske viktigaste aktiviteten för att på lång sikt åstadkomma en balanserad utveckling av utbildningssektorn ovanför grundskolenivån. Av det nyligen framlagda förslaget rörande studiefinansieringen på gymnasienivå samt av de riktlinjer som år 1960 angavs för arbetet inom den studiesociala utredningen framgår, att det studiesociala stödet efter grundskolans avslutande måste göras så enhetligt och likformigt som möjligt för studerande i samma studieålder, oavsett vilken typ av utbildningslinje det är fråga om. Den nuvarande utformningen av det studiesociala stödet premierar utan tvekan på ett alltför påtagligt sätt de studerande vid de mest teoretiskt inriktade studiebanorna, i synnerhet universitets- och högskoleungdomen. En reformering av det studiesociala stödet i den antydda riktningen kommer uppenbarligen att underlätta den »avlänkingspolitik» som jag finner vara synnerligen önskvärd i syfte att åstadkomma en balanserad expansion av universitet och högskolor.

Den *postgymnasiala icke-akademiska fackutbildningen* synes mer än tidigare böra bli föremål för intresse från statsmakternas sida, då den torde komma att få en ökande betydelse som fortbildningsorganisation för yrkesskolornas, fackskolornas och gymnasiets elever. I samma utsträckning som behovet av arbetskraft med akademisk utbildning väntas öka i framtiden synes också behovet av utbildade på mellannivå öka. En utbyggnad av den postgymnasiala icke-akademiska fackutbildningsorganisationen synes därför vara väl motiverad. Om nämnda utbyggnad ej kommer till stånd, ökar risken, att den akademiskt utbildade arbetskraften måste tas i anspråk för uppgifter som den kanske är antingen inkompetent eller för kvalificerad för att handha.

Med rätta har åtskilliga remissinstanser understrukit att en sådan i och för

sig önskvärd avlänkning av studenter från universitet och högskolor till andra utbildningsvägar icke får leda till att ungdom, som kommer från fackskolor och yrkesskolor därigenom berövas möjligheter till vidareutbildning. Målet måste givetvis vara att göra den icke-akademiska högre utbildningen tillgänglig och attraktiv för ungdom med skiftande grundläggande utbildning, icke att förbehålla någon grupp tillträde till skilda icke-akademiska utbildningsvägar.

I enlighet med P-gruppens förslag synes en samordningsgrupp mellan statliga och andra intressenter böra bildas för utökning av den icke-akademiska postgymnasiala utbildningens kapacitet samt översyn av dess kvalitet. Jag torde i annat sammanhang få återkomma med förslag härutinnan.

En *förbättring av prognosverksamheten* samt den statistik varpå denna verksamhet baseras, bl. a. utbildningsstatistiken, är som framgår av såväl P-gruppens utredningar och förslag som ett flertal remissyttranden nödvändig. Sedan 1960 har prognosarbetet beträffande arbetskraft med längre utbildning bedrivits i första hand inom arbetsmarknadsstyrelsen. Verksamheten har en särskild ledning, prognosdelegationen, sammansatt av representanter för närmast berörda departement, centrala ämbetsverk samt arbetsmarknadens och studenternas organisationer. De metodiska svårigheterna är utomordentligt stora i detta arbete och den samhällsvetenskapliga forskningen inom berörda områden är ännu alltför litet utvecklad. Detta i förening med svårigheter att rekrytera kvalificerad personal och mycket stora krav på nya och reviderade prognoser har gjort, att ställda anspråk ej kunnat uppfyllas i tillräcklig utsträckning. Med hänsyn till utbildningssektorns omfattande behov av fler och förbättrade prognoser måste verksamheten ges förbättrade resurser. Därjämte synes vissa organisatoriska förändringar böra övervägas med hänsyn till gjorda erfarenheter och de senaste årens utveckling av den samhälleliga planeringens organisation. Till 1964 års riksdag torde konkreta förslag komma att framläggas för att möjliggöra en förbättrad prognosverksamhet.

Yrkesvägledningen, som har att utnyttja bl. a. prognosverksamhetens resultat, är av stor betydelse då det gäller att till den växande utbildningssektorn förmedla information rörande förhållanden och framtidsutsikter för skilda studie- och yrkesbanor. Denna verksamhet har förstärkts under senare år. Medan antalet tjänster år 1961 var 66 är nu yrkesvägledarna ca 140 till antalet. Man bör dock överväga ytterligare någon förstärkning av denna verksamhet.

Vad beträffar *studiestatistiken* pågår inom statistiska centralbyrån en betydelsefull utveckling av metoder och materialbearbetning. En stor del av arbetet avses bli överfört till automatisk databehandling, varigenom större möjligheter skapas att tillgodose de växande anspråken på snabb och uttömmande statistisk information om förändringarna i utbildningssektorn. En viktig fråga, som sedan 1958 bearbetats inom universitetskanslersämbetet men som ännu ej är slutgiltigt löst, gäller närvarouppgifter och studiestatistik i enskilda ämnen vid de filosofiska fakulteterna. Denna fråga är sammankopplad med spørsmålet om ett mer tillförlitligt registreringsförfarande av studerandeantalet vid dessa fakulte-

ter. Efter förslag av universitetskanslersämbetet beslöt Kungl. Maj:t i juni innevarande år att registrering skall ske från och med läsåret 1963/64 av samtliga studerande inom filosofisk fakultet samt att studietidsstatistik skall upprättas och närvaroredovisning ske för varje ämne inom de filosofiska fakulteterna. Samtidigt ålades kanslersämbetet att före utgången av januari 1964 framlägga förslag om hur begreppet »aktiv studerande» skall bestämmas. På ett helt annat sätt än hittills bör det efter en slutlig lösning av denna fråga bli möjligt att analysera och bedöma förändringar och utvecklingstendenser i fråga om studieinriktning, studieresultat m. m. inom de filosofiska fakulteterna. Detta kommer i sin tur i hög grad att underlätta arbetet med prognoser av skilda slag för hela universitets- och högskoleområdet.

I detta sammanhang torde jag få beröra en fråga som behandlats i några remissyttranden, nämligen frågan om den s. k. automatiken vid de filosofiska fakulteterna. Jag vill påpeka att vissa åtgärder redan i år vidtagits i syfte att underlätta för de lokala myndigheterna att i god tid före läsårets början anställa assistenter och amanuenser. Det bör vidare understrykas att automatikens tillämpning är i hög grad beroende av ett effektivt arbetande registreringssystem. Jag vill vidare erinra om att jag i årets statsverksproposition (bilaga 10, s. 326) förutskickade, att en översyn av automatiken kan vara påkallad sedan ett registreringssystem genomförts.

Frågan om *s. k. inträdesspärrear* vid de filosofiska fakulteterna har utförligt berörts i P-gruppens promemoria och i åtskilliga remissyttranden. För egen del kan jag i allt väsentligt instämma i de synpunkter som P-gruppen anfört i denna fråga men vill här dessutom göra följande uttalande.

Jag finner det av principiella skäl ej vara rimligt att genom införande av inträdesspärrear vid de nu fria fakulteterna söka åstadkomma den balanserade expansion av universitets- och högskoleväsendet som alla önskar. Såsom jag tidigare vid skilda tillfällen uttalat finns det visserligen skäl till viss oro inför det under det närmaste decenniet starkt ökande antalet personer med humanistisk utbildning. Svårigheter av omställningskaraktär kan komma att uppstå på akademikernas arbetsmarknad. Emellertid finner jag tanken att genom införande av ytterligare spärrear förhindra studieintresserade ungdomar att vidareutbilda sig på denna nivå vara så stridande mot den allmänna strävan till ökad valfrihet för den enskilde i välfärdssamhället, att andra vägar bör väljas för att åstadkomma den balans inom utbildningssystemet som vi med hänsyn till arbetsmarknadens behov alltjämt måste sträva efter på alla nivåer.

Som P-gruppen framhållit skulle spärrfrågan komma i ett annat läge, om genom spärrear för de fria fakulteterna resurser skulle kunna friställas för en ökning av de nu spärrade linjernas kapacitet. I likhet med P-gruppen finner jag den möjligheten för närvarande utesluten. Inom överskådlig framtid torde realekonomiska förutsättningar — särskilt i fråga om kvalificerad personal — saknas för en så stark ökning av kapaciteten vid de spärrade utbildningslinjerna,

att valfrihetsargumentet mot spärrar vid de fria fakulteterna skulle bortfalla eller väsentligt försvagas.

Ett antal remissinstanser, vilka avvisat spärr som ett alternativ, har framhållit nödvändigheten av att i stället andra åtgärder vidtages för att de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna icke skall bli alltför ohanterliga. Det förordas bl. a., att man inom ramen för fria fakulteter skall åstadkomma en mer styrd utveckling av tillströmningen till skilda ämneskombinationer. Dessa synpunkter är enligt min mening viktiga att beakta. De har för övrigt ett mycket nära samband med bl. a. den fråga, som 1960 års lärarutbildningssakkunniga för närvarande utreder, nämligen den framtida utformningen av lärarutbildningen för grundskolans högstadium och för gymnasier. Jag vill här blott allmänt uttala som min mening, att det synes angeläget att olika former av en mer reglerad studieordning mellan skilda ämnen successivt införes inom de fria fakulteterna. Jag vill i sammanhanget erinra om att fr. o. m. innevarande läsår viss försöksverksamhet inletts för att vid universitetens filosofiska fakulteter genomföra en på läraryrket direkt inriktad yrkesutbildning i de för skolväsendet mest besvärande bristämnen inom det naturvetenskapliga området.

P-gruppen har förordat, att åtgärder vidtages för att minska den s. k. meritkompletteringen vid de filosofiska fakulteterna. Med hänsyn till den starka tillströmningen till dessa fakulteter synes enligt min mening starka skäl tala för att den belastning på utbildningsorganisationen, som meritkompletteringen utgör, i möjligaste mån undanröjes. Spörsmålet bör bli föremål för närmare överväganden.

Liksom vid behandlingen av 1960 års program finner jag det fortfarande vara viktigare att — i stället för att spärra fler linjer — omstrukturera gymnasieorganisationen, bygga ut och förbättra prognosverksamheten och yrkesvägledningen, skapa med universitets- och högskoleutbildningen konkurrenskraftig annan yrkesutbildning dit även studenter söker sig, att kraftigt bygga ut de redan spärrade linjerna vid universiteten och högskolorna samt att reformera det studiesociala stödet i riktning mot förenhetligande på samma åldersnivåer.

Vad så beträffar universitetens och högskolornas utbyggande under senare hälften av 1960-talet vill jag inledningsvis redovisa några erfarenheter från den nu pågående utbyggnaden som grundar sig på det principprogram för perioden 1960—1965 som fastställts av riksdagen på basis av dels propositionen 1960:119 angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m., dels propositioner avgivna vid 1961, 1962 och 1963 års riksdagar.

Den utbyggnad av de spärrade utbildningslinjerna som ingår i planerna realiseras för närvarande i allt väsentligt i enlighet med givna riktlinjer. En obetydlig eftersläpning föreligger i intagningsökningen för de tekniska högskolorna till följd av svårigheterna att i tid iordningställa erforderliga lokaler. I fråga om intagningen vid de medicinska fakulteterna har å andra sidan en viss ökning utöver planens

siffror kunnat genomföras. Men avvikelserna från planen är i stort sett utan betydelse. För de fria fakulteternas del har målet att dämpa takten i tillströmningen till de humanistiska fakulteterna ej kunnat uppfyllas. Väsentligt fler nybörjare har inregistrerats vid dessa fakulteter än som i planen räknats med såsom önskvärt ur arbetsmarknadssynpunkt. Visserligen måste en allmän reservation göras med hänsyn till den otillfredsställande statistiken över tillströmningen till de fria fakulteterna och dennas fördelning på skilda ämnen och ämnesgrupper. Det är ännu ej möjligt att med ledning av den officiella statistiken avgöra hur många av de studerande vid dessa fakulteter och främst då vid de filosofiska fakulteterna som är att betrakta såsom aktivt studerande i skilda ämnen och hur många som registrerats såsom närvarande vid en viss tidpunkt men som ej i egentlig mening bedriver studier. Som tidigare nämnts har den tekniska frågan om en tillfredsställande registrering ännu ej lösts. Men kvar står det oomtvistliga faktum att den ram, som år 1960 ansågs vara lämplig för de filosofiska fakulteternas del, ej torde komma att vara tillräcklig vid utgången av den nu pågående utbyggnadsperioden. Av de principförslag i övrigt som ingår i 1960 års program för universitetens och högskolornas del skall här blott erinras om att den differentiering av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna som förutsattes komma till stånd i viss omfattning genomförts men att ytterligare åtgärder i den riktningen är erforderliga.

Den personella utbyggnaden av universitet och högskolor som en följd av ökningen i antalet studerande och i forskningsverksamheten sker i snabb takt. Vissa planer för högre tjänster har fastställts av riksdagen 1961, 1962 och 1963 för hela eller delar av de medicinska, odontologiska, tekniska och merkantila utbildningsområdena samt för skogshögskolan och lantbrukshögskolan. För de filosofiska fakulteternas del regleras medelstildelningen avseende lektorer, assistenter och timarvoderad undervisning helt i takt med studerandeantalets förändringar genom den s. k. automatiken. För de juridiska fakulteterna har tillämpats ett system med särskilda anslagsmedel som Kungl. Maj:t fördelat för täckande av marginella behov av undervisning.

Den lokalmässiga utbyggnaden av universitet och högskolor till följd av ökningen i personal och studerande sker av naturliga skäl i en takt som till en början ej är lika snabb som ökningen i personal- och studerandeantalen. Byggnadsstyrelsen har bedrivit utredningar av generalplanekaraktär för alla större utbildningsenheter och har hittills framlagt utbyggnadsplaner i stort för Umeå, Uppsala och Frescatiområdet i Stockholm. Arbetet pågår med motsvarande utredningar för Lunds universitet. Tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté har framlagt motsvarande material för ifrågasvarande läroanstalt. För den nya tekniska högskolan i Lund har en utbyggnadsplan framlagts, som nu följes vid uppbyggnaden av högskolan. För Chalmers tekniska högskola samt för den dåvarande filosofiska fakulteten i Göteborg förelåg motsvarande utredningar vid fastställandet av 1960 års program. Det konkreta programarbetet för skilda universitets- och högskoleorganisationer handhas av ett 10-tal programkommittéer,

med representanter för närmast berörda departement, byggnadsstyrelsen och vederbörande lärosäten medan projekteringsarbetet och byggnadsverksamheten i enlighet med beslut vid 1962 års riksdag i anledning av propositionen 1962: 98 leds av byggnadsstyrelsen. Som ett uttryck för omfattningen av den hittills bedrivna verksamheten i syfte att bygga ut universitet och högskolor kan nämnas att enligt underhand lämnade uppgifter från de berörda kommittéerna, byggnadsstyrelsen m. fl. sedan år 1960 ca 90 000 m² nettogolvyta färdigstälts eller är under byggande, samt att ca 225 000 m² nettogolvyta nu projekteras eller är föremål för långt framskridet programarbete inom vederbörande programkommittéer. Som ett ytterligare tecken på omfattningen av pågående planeringsarbete kan nämnas att budgetåret 1960/61 Kungl. Maj:t från anslaget Vissa projekteringskostnader under fonden för förslag till statsverket beviljade 3,2 miljoner kr. för projektering av universitets- och högskoleinstitutioner. Motsvarande siffra för budgetåret 1961/62 var 6,5 miljoner kr. och för 1962/63 6,9 miljoner kr.

Vad sedan beträffar det *utbyggnadsalternativ* för universitetens och högskolornas del som framlagts av P-gruppen i dess promemoria kan jag i likhet med praktiskt taget samtliga remissorgan tillstyrka huvuddragen i utbyggnadsplanen för senare hälften av 1960-talet. Jag finner det sålunda vara fullt klarlagt att den utbyggnad av utbildningskapaciteten vid universitet och högskolor som nu pågår skall fullföljas med kraft under återstoden av 1960-talet. Det innebär att betydande ansträngningar även fortsättningsvis måste göras för att särskilt starkt utbygga utbildningskapaciteten vid tekniska högskolor, medicinska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteter samt inom de företags- och samhällsvetenskapliga sektorerna.

Antalet nybörjarplatser vid *de tekniska högskolorna* enligt nu gällande planer är följande.

	Nybörjarplatser			Summa
	KTH	CTH	LTH	
Nuläget (1963/64)	756	620	180	1 556
1960 års program	771	650	490	1 911
Tidpunkt för fullt genomförande av programmet	65/66	65/66	66/67	

P-gruppen har förordat att den totala intagningskapaciteten under återstoden av 1960-talet ökas med ytterligare 965 nybörjarplatser. Flertalet remissinstanser finner en dylik ökning rimlig. I vissa yttranden framförs skäl för en än kraftigare ökning. För egen del anser jag det ur arbetsmarknadssynpunkt och ur allmän samhällsekonomisk synpunkt vara både önskvärt och möjligt med en ökning av nybörjarantalet av åtminstone den storleksordning som P-gruppen föreslagit. Jag förordar därför, att den fortsatta planläggningen av utbildningskapaciteten vid tekniska högskolor inriktas på att under 1960-talet nå upp till en total utbildningskapacitet på i runt tal 2 900 nybörjarplatser.

Fördelningen av den fortsatta intagningsökningen på avdelningar är utomom-

dentligt svårbestämbar. De ingående utredningar som företogs i hithörande spörsmål i slutet av 1950-talet gav ingen klar vägledning. Inte heller senare gjorda utredningar ger någon tydlig anvisning. En i stort sett proportionell ökning av intagningen vid de större avdelningarna samt ytterligare speciella överväganden för de mindre avdelningarna torde vara den bästa handlingslinje, som nu kan ges för det fortsatta planläggningsarbetet. Det bör i sammanhanget påpekas att en del av den nämnda utbildningskapaciteten vid de tekniska högskolorna förutsättes komma att utnyttjas för speciell utbildning av lärare i vissa matematisk-naturvetenskapliga och tekniska ämnen på gymnasienivå. Till frågan om intagningsökningens fördelning på orter återkommer jag i det följande.

De medicinska fakulteternas intagningskapacitet enligt nu gällande planer är följande.

	Nybörjarplatser					
	Upps.	L-d/M-ö	Gbg	Sthlm	Umeå	Totalt
Nuläget (1963/64)	90	120	168	208	—	586
Beslutad intagning	90	190	168	208	62	718
Tidpunkt för full utbyggnad av nu beslutad intagning		65/66			65/66	

P-gruppen har förordat en ökning av antalet nybörjarplatser till 918, dvs. med ytterligare 200 utöver nu gällande planer. Det bör påpekas, att genom beslut vid 1963 års riksdag om en provisorisk ökning av nybörjarantalet i Stockholm om 40 platser den ursprungliga planen för pågående femårsperiod kommer att överskridas. I remissbehandlingen har bl. a. medicinalstyrelsen och berörda personalorganisationer framfört tveksamhet inför en så stark ytterligare ökning av läkarutbildningen som förordats av P-gruppen utan att dessförinnan en ny läkarprognos framlagts.

Det är visserligen sant, som understrukits i berörda yttranden, att vid en utbyggnad av intagningskapaciteten till drygt 900 totalantalet läkare i ett s. k. fortvarighetstillstånd blir betydande jämfört med antalet läkare i dag. Men det är ett naturligt antagande att om ett par decennier levnadsstandarden och därmed kraven på bl. a. hälsovård och hygien stigit högst avsevärt. Detta antagande inbegriper också sannolikheten av en arbetstidsförkortning även för läkare. Vidare bör bl. a. beaktas att svenska insatser i utvecklingsländerna i en hittills ej känd omfattning på hälsovårdens område då torde ha skett. Mot denna bakgrund och med hänsyn till intresset bland ungdomen för medicinsk utbildning finner jag det för egen del vara både önskvärt och möjligt att nu utan ytterligare prognosutredningar inrikta utbildningsplaneringen för de medicinska fakulteternas del under återstoden av innevarande decennium på en total intagningskapacitet av drygt 900 platser. Frågan om fördelningen av dessa på orter behandlas i det följande.

Vid *handelshögskolorna* (motsvarande) har den i 1960 års program angivna ökningen av kapaciteten redan genomförts. Handelshögskolorna i Stockholm

och Göteborg samt ekonomiska fakulteten i Lund nådde redan föregående läsår en gemensam intagningskapacitet av 675 platser. P-gruppen föreslår en ökning till 1 100 nybörjarplatser före utgången av 1960-talet. Inga väsentliga erinringar har riktats häremot i remissbehandlingen. För egen del förordar jag att åtgärder vidtas i syfte att uppnå en dylik utbildningskapacitet så snart som möjligt.

Tandläkarutbildningen skall enligt nu gällande planer ökas genom anordnande av sådan utbildning även i Göteborg. Inom ecklesiastikdepartementet har nyligen en särskild utredning avslutats, vilken innehåller detaljerade planer rörande uppbyggnaden av den nya utbildningsenheten. Förhandlingar med Göteborgs stad kommer dessutom att föras om frågor som berör den nya utbildningen. I syfte att avhjälpa den brist på tandläkare som råder inom landet har bl. a. vidtagits åtgärder för att bereda svenska studenter utbildning utomlands. Sålunda studerar ett icke ringa antal elever vid tyska tandläkarhögskolor efter ett uttagningsförfarande av de svenska utbildningsmyndigheterna. Därjämte torde ett antal svenskar utan medverkan av svenska utbildningsmyndigheter studera vid utländska tandläkarhögskolor.

I P-gruppens promemoria förordas en ökning av utbildningskapaciteten med 90 platser utöver de 100 platser som avses tillkomma i Göteborg. I remissbehandlingen har betydande invändningar gjorts mot den föreslagna ytterligare intagningsökningen och dess fördelning på högskolor. Med hänsyn till bl. a. önskvärdheten av fortsatt utbyggnad av folktandvården och upprustning av den s. k. anstaltsvården synes mig P-gruppens behovsbedömning realistisk. Ännu råder dock ovisshet om vilken omfattning utbildningen av svenska studenter utomlands kan komma att få. Man bör enligt min uppfattning inte nu fixera någon plan för utvecklingen på detta utbildningsområde inom landet, innan utbildningen i Göteborg är klar för start. Det bör om något år vara lättare att ta ställning till frågan om tandläkarutbildningens fortsatta utbyggnad. Det kan vid denna senare tidpunkt bli anledning att till allvarligt övervägande ta upp det förslag, som i remissbehandlingen framförts, att i samband med iordningställande av nya lokaler för tandläkarhögskolan i Stockholm tillfälligt öka intagningskapaciteten där i högst betydande omfattning.

För *farmaceutiska institutets* del är jag inte beredd att nu framlägga någon plan, eftersom en särskild utredning för närvarande bearbetar problemet och snart väntas framlägga sina förslag.

För de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna vill jag efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet framföra följande.

Vid *lantbrukshögskolan* utökas för närvarande intagningen från 60 till 75 studerande per år. Därutöver synes det vara befogat att räkna med en viss ytterligare ökning under andra hälften av 1960-talet. Efterfrågan på agronomer beräknas öka främst till följd av den ökade statliga rationaliseringsinsatsen i jordbruket. Vidare synes agronomutbildningen kunna ökas utöver vad som motiveras av den traditionellt agronomiska arbetsmarknaden.

Även vid *veterinärhögskolan* synes det vara befogat att räkna med en viss

ökning av intagningen under andra hälften av 1960-talet. Veterinärer torde, som veterinärhögskoleutredningen anfört i sitt yttrande, i ökad utsträckning kunna tas i anspråk för livsmedelskontroll, radiobiologisk verksamhet m. m.

I fråga om en ökning av den framtida intagningen vid *skogshögskolan* torde det vara mer vanskligt att nu uttala sig. Bättre överblick över arbetsmarknaden för jägmästare torde emellertid kunna erhållas sedan vissa pågående undersökningar rörande skogsbrukets förhållanden slutförts.

För *de fria fakulteternas del* är det av naturliga skäl ej möjligt att i en plan av föreliggande art ange riktpunkter av samma slag som angivits i det föregående för de spärrade utbildningslinjerna. Inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna är emellertid tillträdet till studier för lägre betyg i praktiken begränsat i vissa centrala ämnen. Liksom i 1960 års program är det därför av värde för det praktiska planeringsarbetet att ange riktpunkter för en fortsatt utbyggnad av dessa ämnens kapacitet för 2-betygsutbildningen.

P-gruppen förordar för senare hälften av 1960-talet en utökning utöver 1960 års program av utbildningskapaciteten på 2-betygsnivån i fysik respektive kemi från 720 till 1 300, i botanik från 285 till 600 och i zoologi från 255 till 600. Några invändningar mot dessa förslag har ej framförts vid remissbehandlingen. En dylik betydande ökning av dessa centrala ämnens utbildningskapacitet är också enligt min mening fullt motiverad och jag förordar därför att utbyggandet av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna tar sikte på en ökning av den angivna storleksordningen.

Beträffande de synpunkter och rekommendationer av kvalitativ art för de fria fakulteternas del, som framförts i P-gruppens promemoria och i remissbehandlingen av densamma, vill jag här blott understryka önskvärldheten av fortsatt stark utbyggnad av de samhällsvetenskapliga ämnesområdena med en smidig anpassning av studieplaner till forskjutningar inom arbetsmarknaden. En motsvarande maximal anpassning av studie- och utbildningsplanerna i ämnen inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna synes också av behovet påkallad. Den akuta lärarbristen inom skolväsendet kräver på kort sikt en klar inriktning av studie- och utbildningsplaner på utbildningen till lärare. På längre sikt tyder tecken i de dock mycket osäkra prognoserna på att en förhållandevis starkare inriktning av lärostoffet mot teknisk tillämpning bör komma till stånd.

Ur planeringssynpunkt är det värdefullt att förutom siffror över intagningskapaciteten jämväl *totalantalet studerande* för skilda fakulteter och högskolor fastställas.

För spärrade utbildningslinjer har i det föregående förordats samma intagningsökning som P-gruppen föreslagit, varav följer att för berörda fakulteter och högskolor det totalantal studerande som P-gruppen räknat med bör användas i planeringsarbetet. Enda undantag är tandläkarutbildningen, för vilken dock tills vidare P-gruppens beräkningar torde kunna tjäna som allmän riktpunkt för det fortsatta planeringsarbetet.

För de fria fakulteterna, för vilka — bortsett från några experimentella ämnen — någon riktpunkt för intagningsökning ej kan uppställas, blir totalantalet studerande enda dimensioneringsgrund. De rekommendationer, som P-gruppen framlagt för de fria fakulteternas del i fråga om det totala antalet studerande i början av 1970-talet, har i ett antal remissyttranden ansetts vara alltför försiktiga. Ökningen i studentexaminationen anses ha underskattats. En dylik underskattning har även redan kunnat konstateras, som framgår av statistiska centralbyråns remissyttrande. Vidare anses i ett antal yttranden de erfarenheter som hittills vunnits av utvecklingen under nu pågående planperiod visa, att den avlänkning P-gruppen räknat med ej kommer att kunna genomföras. Därav skulle — vid ett accepterande av P-gruppens rekommendation rörande totalökning av platsantalet vid de spärrade utbildningslinjerna — följa att totalantalet studerande vid de fria fakulteterna skulle bli större än som förordats av P-gruppen. För egen del är jag väl medveten om den försiktighet som kännetecknar P-gruppens rekommendationer rörande storleken av de fria fakulteterna i början av 1970-talet, trots de absolut sett höga tal som densamma räknar med. Å andra sidan finner jag det vara synnerligen angeläget att de åtgärder, som jag i det föregående förordat i syfte att åstadkomma en balanserad expansion i tillströmningen till de fria fakulteterna, genomföres med stor energi. Även om P-gruppen underskattat rekryteringsunderlagets tillväxt under återstoden av årtiondet, anser jag det av nu angivna skäl vara rimligt att tills vidare för det praktiska planeringsarbetet uppställa som riktpunkt det studerandeantal i början av 1970-talet för de fria fakulteterna som förordats av P-gruppen.

Sammanfattningsvis innebär det nu sagda att berörda planerande organ bör ta följande uppgifter om antalet studerande — i den officiella statistikens mening — för skilda fakulteter och högskolor i början av 1970-talet som riktpunkt för sitt fortsatta arbete.

Teol. fak.	1 500	Tekn. högsk.	15 300
Jur. fak.	6 000	Hand.-högsk.	4 400
Hum. fak.	22 500	Tandl.-högsk.	2 200
Mat.-nat. fak.	20 700	Övr. högsk.	1 800
Med. fak.	8 200		<u> </u>
			<i>Totalt</i> 82 600

Fördelningen av antalet studerande på orter tilldrar sig naturligt nog stort intresse. Universitetsutredningen och sedermera statsmakterna räknade med att expansionen under 1960-talet skulle äga rum vid de bestående lärosätena. Dock var det antal studerande som man den gången räknade med betydligt lägre än det antal som nu är aktuellt. Universitetsutredningen räknade — med de tendenser som man 1959 ansåg sig böra utgå ifrån — med att omkring 1970 antalet studerande vid samtliga universitet och högskolor icke skulle nämnvärt överstiga 53 000. I P-gruppens beräkningar är motsvarande siffra, nu satt till 1970-talets första hälft, höjd till ca 80 000 studerande. Bakom beslutet i

1960 års program att koncentrera utbyggandet till de bestående lärosätena låg bl. a. den uppfattningen att det ur såväl utbildningens som forskningens synpunkt var önskvärt och lämpligt att icke splittra resurserna på fler lärosäten än de bestående. Med de nya siffror som nu presenterats finns det anledning att fråga sig om icke förutsättningarna för expansionen blivit så starkt förändrade att man måste på allvar räkna med att de bestående lärosätena icke kommer att kunna klara en expansion av den omfattning som nu är aktuell.

P-gruppen har för sin del ej framlagt något förslag till lokalisering av utbyggnaden utan förordat att ytterligare utredningar rörande kostnaderna för utbyggnaden enligt skilda alternativ skulle utföras. I remissyttrandena dominerar utan tvekan den uppfattningen att med en så stark utbyggnad som P-gruppen förordat och som jag i det föregående tillstyrkt det blir nödvändigt att starta högre utbildning i full omfattning på ytterligare åtminstone en ort utöver de fem, till vilka universitetsutbildning nu är förlagd. Någon mer ingående motivering för denna ståndpunkt presenteras dock ej i yttrandena. Eftersom den förordade utbyggnaden kommer att leda till betydande kostnadsökningar är det nödvändigt att noggranna överväganden av ekonomisk art föregår ett beslut att bygga upp universitetsorganisationen i full skala på ytterligare en ort. Det har vidare stor praktisk betydelse i planeringsarbetet, inte minst på de nu befintliga universitetsorterna, om den fortsatta utbyggnaden skall ske enbart på de nuvarande fem orterna eller om man skall räkna med ytterligare en ort. Med hänsyn till behovet att skapa klarhet i denna fråga har Kungl. Maj:t nyligen tillsatt en särskild utredning — 1963 års universitets- och högskolekommitté — med uppgift att beträffande en utbyggnad av totalt den omfattning som här förordats göra en kostnadsmässig jämförelse av skilda alternativ. Om riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för utbyggnaden av skilda fakulteter som jag angivit i det föregående bör det sålunda bli möjligt att, på basis av den nämnda kommitténs utredningar, vid 1965 års riksdag ta definitiv ställning till frågan om den totala utbyggnadens fördelning på orter.

I detta sammanhang skall erinras om att Kungl. Maj:t i samband med tillsättandet av 1963 års universitets- och högskolekommitté utfärdade tilläggsdirektiv till de kommittéer som genomför de olika delarna i 1960 års utbyggnadsprogram. Dessa direktiv har den innebörden att de skall möjliggöra en fortsatt planläggning utöver vad 1960 års program omfattar samtidigt som de ej föregriper ett ställningstagande till de förslag som 1963 års universitets- och högskolekommitté kommer att framlägga.

En fråga som har nära samband med spørsmålet om särskilt de olika filosofiska fakulteternas storlek gäller omfattningen av den s. k. *decentraliserade akademiska utbildningen*. För närvarande bedrivs i begränsad omfattning dylik utbildning d. v. s. utbildning för ett- och tvåbetygsnivån, på orter utanför de fem universitetsstäderna. Denna utveckling, som blott börjat och som man därför ännu ej har några längre erfarenheter av, har av flera remissinstanser bedömts vara av synnerligen stor betydelse.

Jag delar den uppfattningen att det av många skäl är väsentligt att i framtiden skapa ökade möjligheter att på andra orter än de nuvarande universitets- och högskoleorterna ge utbildning i ämnen vid humanistisk och matematisk-naturvetenskaplig fakultet. Jag räknar därför med att möjligheterna till decentraliserad akademisk utbildning skall kunna ytterligare utvecklas. I detta sammanhang vill jag vidare understryka önskvärdheten av att det framgent även blir möjligt för brevscoleverksamheten att vidareutveckla den aktivitet på universitets- och högskoleområdet som påbörjats. Jag kan alltså inte ansluta mig till den uppfattning, som kommit till uttryck i några remissvar, att en utbyggnad av den decentraliserade utbildningen och korrespondensutbildningen skulle innebära en fara för splittring av våra resurser. Det bör finnas möjligheter att denna väg både tillvarata ett utbildningsintresse bland ungdomen och en personell och materiell utbildningskapacitet på denna nivå som för närvarande icke är utnyttjad fullt ut. Inte minst med hänsyn till den mycket starka påfrestning som kommer att läggas på våra planerande myndigheter när det gäller lokaler för universiteten och högskolorna är det viktigt att en stark ökning kan åstadkommas också av universitets- och högskoleutbildning i de former som den decentraliserade utbildningen och korrespondensutbildningen innebär.

En annan fråga som i detta sammanhang har stor betydelse gäller frågan om vad som P-gruppen kallat för *tretermins- och/eller skiftutbildning*. Det har i åtskilliga remissyttranden ifrågasatts huruvida några förutsättningar föreligger för ett dylikt mer intensivt utnyttjande av existerande lokalresurser. Jag har under hand låtit verkställa vissa preliminära undersökningar för några väsentliga studieområden. Det har därvid visat sig att det möter vissa svårigheter, organisatoriskt sett, att åstadkomma en ännu intensivare användning av befintliga lokaler och lärarresurser. Emellertid bör det vara möjligt att inom vissa utbildningsområden åstadkomma någon form av antingen tvåskiftsutbildning eller treterminsutbildning. Det har därför uppdragits åt 1963 års universitets- och högskolekommitté att ytterligare undersöka hithörande spörsmål.

I detta sammanhang vill jag i korthet beröra det förslag till inrättande av en s. k. *industrihögskola* som i det föregående redovisats.

Det är uppenbart, att den utbildning som skisserats i föreliggande förslag i stort sett har samma allmänna målsättning som den nuvarande utbildningen vid de tekniska högskolorna. Tidigare har i skilda sammanhang förslag framförts om ekonomingenjörsutbildning vid de nuvarande tekniska högskolorna, innebärande en relativt avancerad utbildning i både teknik och ekonomi. Fråga är om denna utbildning kan och bör organiseras som en ny variant av den traditionella civilingenjörsutbildningen och i så fall om en ny avdelning bör inrättas vid någon av de existerande högskolorna eller om utbildningen vid bestående avdelningar kan kombineras till en ny »blandad» utbildning. Alternativt måste, som nu föreslagits, en ny utbildningsenhet tillskapas för att lösa problemet. Innan 1963 års universitets- och högskolekommitté framlagt sina synpunkter

och förslag rörande hur en fortsatt expansion av civilingenjörsutbildningen inom skilda avdelningar bör organiseras är det ej möjligt att bedöma hur ur organisatorisk och kostnadsmässig synpunkt den blandade tekniska och ekonomiska utbildningen bäst förverkligas. Jag är därför ej för närvarande beredd ta slutlig ställning till det framlagda förslaget om en industrihögskola. Jag räknar med att 1963 års universitets- och högskolekommitté även tar upp föreliggande spörsmål till övervägande i sitt arbete med den högre tekniska utbildningens utbyggnad.

En förutsättning för att den nu förestående starka utbyggnaden skall kunna genomföras är att *universitets- och högskoleförvaltningen* effektiviseras och upp- rustas. Ökade administrativa resurser är vidare en förutsättning för en nödvändig, fortlöpande effektivitetskontroll av utbildningens och forskningens organisation och resultat. För närvarande är universitetsutredningens betänkande rörande universitetens och högskolornas organisation och förvaltning (SOU 1963: 9) efter avslutad remissbehandling föremål för prövning inom ecklesiastik- departementet. Jag räknar med att det skall bli möjligt att för 1964 års riksdag framlägga proposition i ärendet.

Jag vill även något beröra frågan om *studentbostäder*. I P-gruppens promemoria har förordats att det bör ankomma på bostadsstyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen och vederbörande bostadsbyggnadsorgan utarbeta en långsiktisplan för studentbostadsproduktionen. Detta önskemål har understrukits i ett antal remissyttranden. Bl. a. har från flera lokala remissinstanser i berörda universitetsorter framhållits de stora bostadsproblem som är förknippade med en ytterligare stark ökning av studenttillströmningen till dessa orter. För egen del anser jag det vara nödvändigt att finna samarbetsformer för att bättre än hittills organisatoriskt inpassa studentbostadsbyggandet i den allmänna planeringen av det högre utbildningsväsendets expansion. Emellertid har 1963 års universitets- och högskolekommitté att jämväl pröva frågan om kostnaderna för studentbostadsbyggandet vid skilda utbyggnadsalternativ, varför denna kommittés utredningar torde böra avvaktas innan den av P-gruppen väckta frågan tas upp till slutlig prövning.

Jag vill slutligen beröra vissa *resursmässiga konsekvenser* av den nu förordade utbyggnaden.

P-gruppen har utfört vissa beräkningar rörande drifts- och kapitalkostnadernas utveckling för universitet och högskolor vid en utbyggnad av här förordad omfattning. En fördubbling av de årliga driftkostnaderna till universitet och högskolor — nu av storleksordningen 300 miljoner kronor — inom loppet av ett decennium synes enligt P-gruppens mening vara ett realistiskt antagande. Därtill kommer följdkostnader av betydande storlek. En omfattande byggnadsverksamhet fordras också för att bereda det starkt växande antalet lärare, elever och övriga anställda utbildnings- och forskningsutrymmen. P-gruppen räknar med en sammanlagd investering i byggnader och inventarier på mellan 2,5 och

3 miljarder under en 10-årsperiod. Däri är då inräknat investeringskostnaderna för den nu pågående utbyggnaden som de allra närmaste åren torde komma att öka avsevärt. De närmast föregående åren har pågått ett omfattande programmerings- och projekteringsarbete som ännu blott resulterat i en mindre ökning i den egentliga byggnadsverksamheten.

De högst betydande förstärkningar — personellt och materiellt — som kommer att erfordras för den fortsatta utbyggnaden, ställer mycket höga krav på en fortlöpande, verkningsfull internrationalisering. Att detta gäller för den akademiska sektorn — lika väl som för annan resurskrävande verksamhet — är uppenbart. Som jag nyss framhållit bör universitets- och högskoleförvaltningen förstärkas bl. a. för att möjliggöra detta. Jag har tidigare även pekat på tretermins- och skiftutbildning som en möjlighet att uppnå ett mer ekonomiskt användande av tillgängliga resurser. Vad särskilt investeringsverksamheten beträffar, är det nödvändigt att söka nya metoder som ger kostnadsbesparande lösningar. Ansvaret för att så sker åvilar främst byggnadsstyrelsen.

Jag vill vidare i detta sammanhang framhålla att — som även P-gruppen föreslagit — en prövning bör ske av frågan huruvida forskningsorganisationen — såsom nu är fallet — skall dimensioneras efter och byggas ut i samma omfattning som utbildningsorganisationen.

Varje utbyggnad av universitet och högskolor, särskilt när tonvikten läggs på experimentellt inriktade områden, kräver stora insatser av personal och därvid förhållandevis många personer med en universitets- eller högskoleutbildning. Under en period av snabb utbyggnad blir därför konsekvenserna att av de nyexaminerade en förhållandevis stor andel stannar kvar som forskare, lärare, assistenter och amanuenser. Under en period av stark efterfrågan på arbetskraft med lång utbildning accentueras därför konkurrensförhållandet mellan universitetssektorn och övriga avnämare av de nyexaminerade. Jag har låtit utföra vissa beräkningar rörande den ökning av personalen som fordras vid en ökning av utbildningskapaciteten av här förordad omfattning samt låtit jämföra denna ökning med beräknad ökning av antalet nyexaminerade inom skilda fakulteter på olika nivåer. Beräkningarna är utförda enligt olika alternativ rörande personalsammansättningen. Resultatet av dessa beräkningar visar att den närmaste femårsperioden en förhållandevis mycket stor andel av de nyexaminerade från de experimentellt inriktade fakulteterna och högskolorna behöver stanna kvar inom universitets- och högskoleväsendet och där tjänstgöra som lärare åt de växande studentgrupperna. Efter denna femårsperiod sjunker denna »reinvesteringsandel» ganska starkt. Vid den tidpunkten bör nämligen nyexaminationen ha ökat så kraftigt att nytillskottet av forskare, lärare m. fl. ej längre kräver så stor del av de nyexaminerade som under de närmaste åren.

Med hänsyn till att skolväsendet och arbetsmarknaden i övrigt de närmaste åren också har stora anspråk på nyexaminerade från experimentellt inriktade fakulteter och högskolor är det sannolikt att om inte särskilda åtgärder vidtages arbetsmarknadsförhållandena kommer att bli synnerligen pressade för här be-

rörda kategorier. Det blir därför nödvändigt att alla berörda arbetsgivare genomför strängast möjliga hushållning med de knappa personalresurserna. För universitetens och högskolornas del synes böra prövas bl. a. att i de särskilt lärarkrävande ämnena utnyttja nya kategorier av lärare med väsentligt större undervisningsskyldighet än nu befintliga kategorier av lärare—forskare har. Vidare bör prövas vilka möjligheter som finns att medelst tekniska hjälpmedel spara lärarkrafter. Det bör ankomma på berörda universitets- och högskolemyndigheter att här göra största möjliga ansträngningar samt i de årliga anslags-åskandena förorda sådana lösningar i konkreta frågor som särskilt beaktar vad här framhållits.

STATLIGT STÖD TILL STUDENTKÅRLOKALER

Studentkårlokaler är lokaler som står till förfogande för de studerandes organisationer — i första hand studentkåren — vid ett universitet eller en högskola. Deras huvudsakliga uppgift är att möjliggöra för studentorganisationerna att bedriva sin verksamhet samt att bereda studenterna uppehållsplats under lediga stunder. Vanligtvis ingår i kårlokaler utrymmen för matservering och kaféer. Vissa studentkårer har särskilda kårhus, d. v. s. byggnader som helt eller i huvudsak användes som kårlokaler. Andra studentkårer disponerar s. k. insprängda kårlokaler i byggnader med annat huvudsakligt ändamål. I nationshuset i Uppsala finns utrymmen som är jämförbara med kårlokaler.

För att ge en bakgrund till utbyggnadsbehovet av kårlokaler har arbetsgruppen från studentkårerna inhämtat vissa uppgifter om det nuvarande beståndet. Uppgifterna rörande omfattningen av befintliga kårlokaler har sammanställts i följande tabell.

Befintliga kårlokaler 1961

(Kvadratmeter nettoyta)

	Kårhus	Insprängda kårlokaler	Nationshus i Uppsala	Totalt
<i>Totalt</i>	20 500	4 500	7 200	32 200
därav matsalar m. m.	8 600	1 400	2 000	12 000
övriga kårlokaler	11 900	3 100	5 200	20 200

Anm.: Med nettoyta avses totala utrymmen exklusive sekundärutrymmen (korridorer, kapprum, entréhallar, sanitära utrymmen m. m.). I redovisningen av matsalar m. m. har även inräknats kafélokaler samt köks- och ekonomilokaler m. m.; i övriga kårlokaler ingår klubbrum, samlingslokaler, expeditiions- och administrationslokaler m. m.

Arbetsgruppen har vidare från studentkårerna begärt uppgifter om den av kårerna med statligt stöd önskade utbyggnaden av kårlokaler. I skrivelse till kårerna framhöll gruppen bl. a., att dessa borde noga undersöka möjligheterna att lösa lokalbehovet på annat sätt än genom till- eller nybyggnad. Som exempel nämndes omdisponering av befintliga kårlokaler och ianspråktagande av icke-konventionella lokaler för studentkårsändamål.

Det av studentkårerna lämnade materialet får i många avseenden betraktas som mycket allmänna uppskattningar av det framtida utbyggnadsbehovet. Arbetsgruppen får erinra om att det inte ingått i dess uppdrag att företaga en prövning av angelägenheten i de anmälda önskemålen. Uppgifterna rörande omfattningen av den önskade utbyggnaden har sammanställts i följande tabell.

Anmält behov av nytillskott av kårlokaler

(Kvadratmeter nettoyta)

	Kårhus	Insprängda kårlokaler	Totalt
<i>Totalt</i>	36 000	800	36 800
därav matsalar m. m.	13 800	500	14 300
övriga kårlokaler	22 200	300	22 500

I propositionen lämnas *redogörelse för olika statliga stödåtgärder för studenter* (s. 247—248) och det statliga stödet till allmänna samlingslokaler (s. 248—250).

Arbetsgruppens förslag rörande utformningen av det statliga stödet till kårlokaler grundar sig på följande överväganden (s. 251).

Till belysning av frågan huruvida statligt stöd bör utgå till kårlokaler kan följande anföras. Ansvar för den högre undervisningen åvilar i dag staten. Det växande studerandeantal, som är att förutse under den nu överblickbara perioden, ställer krav på lokaler av en långt större omfattning än tidigare. Såsom redan framgått utgår i olika former statligt stöd till studenter. Staten medverkar också till uppförande av samlingslokaler för det allmänna föreningslivet. Dessa förhållanden sammantagna utgör enligt arbetsgruppens mening skäl för att samhälleliga insatser bör göras vid anskaffandet av lokaler för studentorganisationernas verksamhet. Vid bedömandet härav bör också beaktas att staten, om än i växlande omfattning, tidigare medverkat vid uppförandet av sådana lokaler. Ett statligt stöd bör vidare underlätta en samordnad planering bland de kårer som finnes på samma ort vid anordnande av kårlokaler. Arbetsgruppen föreslår således, att statligt stöd utgår till anskaffande av lokaler för studentorganisationernas verksamhet.

Hittills har formerna för och storleken av statens bidrag skiftat. Omfattningen av de nu från kårerna framförda önskemålen i fråga om tillskottet av lokaler ställer enligt gruppens mening krav på enhetliga bedömningsgrunder. Vid sina ställningstaganden har arbetsgruppen fäst vikt vid att ett system skapas som för studenternas organisationer innebär likställighet med föreningslivet i övrigt. Härav följer också att gruppen inte ansett sig kunna förorda en bidragsgivning

som skulle medföra att studenterna erhåller en fördelaktigare behandling. Arbetsgruppen föreslår att för kårlokaler införes ett bidragssystem som i huvudsak utformas enligt det system som gäller för statligt stöd till allmänna samlingslokaler.

Enligt arbetsgruppens förslag skulle det åvila studenternas organisationer att såsom hittills själva ha ansvaret för anordnande av dessa lokaler. Stödet skulle utformas enligt i huvudsak samma grunder, som gäller för stöd åt s. k. allmänna samlingslokaler, dock att lånestödet skulle bli något större till studentkårlokaler än till allmänna samlingslokaler. Lån skulle enligt förslaget utgå till högst 70 % av kostnaderna för vissa kategorier av lokaler. Viss del av lånet — motsvarande högst 40 % av låneunderlaget — skulle vara ränte- och amorteringsfri och kunna avskrivas. I låneunderlaget skulle få medtagas lokaler av samma karaktär som allmänna samlingslokaler samt matsalar och kafélokaler, lokaler för studentfacklig verksamhet m. m., klubblokaler och studentsociala utrymmen (läkar- och tandläkarmottagningar). I låneunderlaget för matsalslokaler skulle även få medtagas sådan fast inredning och utrustning som är erforderlig för lokalernas funktion. Lånen skulle beviljas av Kungl. Maj:t. Låneärendena skulle beredas av samma organ, som handlägger ärenden rörande lån till allmänna samlingslokaler, nämligen statens nämnd för samlingslokaler. Vid handläggningen av ifrågavarande ärenden skulle nämnden få en speciell sammansättning med representanter för Sveriges förenade studentkårer (SFS) och berörda statliga myndigheter.

Beträffande de vid remissbehandlingen avgivna yttrandena över arbetsgruppens förslag torde få hänvisas till s. 258—265 i propositionen.

Departementschefen har beträffande studentkårlokaler anfört bl. a. följande.

Den pågående och planerade utbyggnaden av universitet och högskolor medför även behov av en utökning av sådana lokaler, vars ändamål är att bl. a. möjliggöra för studentorganisationerna att bedriva sin verksamhet samt att bereda studenterna uppehållsplatser under lediga stunder. Sådana lokaler har i det föregående benämnts studentkårlokaler, till vilka även räknas bespisningslokaler.

Statligt stöd till studentkårlokaler har hittills utgått endast i begränsad omfattning efter bedömning från fall till fall. Några enhetliga normer för det statliga stödet har icke funnits. I flertalet fall har det utgått som ränte- och amorteringsfria lån. I några fall har kårhus uppförts genom statens försorg. Speciella skäl har därvid förelegat.

Såsom framgått av det föregående har en särskild arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet framlagt förslag till ett enhetligt system för statligt stöd till studentkårlokaler.

Arbetsgruppens förslag att det skulle åvila studenternas organisationer att såsom hittills själva ha ansvaret för anordnande av studentkårlokaler har tillstyrkts av flertalet remissinstanser, däribland SFS. Några remissinstanser, bl. a.

byggnadsstyrelsen, har dock ansett att staten bör svara för anordnandet av bespisningslokaler.

Beträffande omfattningen av det statliga stödet till studentkårlokaler har flera remissmyndigheter yrkat att lån skall kunna utgå till större del av kostnaderna och även att bidragsdelen av lånet bör bli större. SFS har härvid särskilt framhållit, att staten bör bidra med hela kostnaden för bespisningslokaler. Å andra sidan framförs åsikter, som innebär en skärpning av de av gruppen föreslagna normerna för stödgivningen. Sålunda ifrågasätter statskontoret om inte samma bestämmelser bör gälla för studentkårlokaler som för allmänna samlingslokaler.

Vad gäller de olika kategorierna av lokaler som avses skola få inräknas i låneunderlaget — dvs. den del av byggnads- eller anskaffningskostnaderna till vilken statligt stöd skulle kunna utgå — har flertalet remissinstanser anslutit sig till eller lämnat utan erinran gruppens förslag så när som på ett undantag. Det i särskilt yttrande framförda förslaget att lokaler för gymnastik- och idrottsverksamhet borde få medtagas i låneunderlaget tillstyrkes nästan genomgående av remissinstanserna. SFS har i sitt remissyttrande därjämte yrkat på att statligt stöd bör lämnas även till anskaffande av inventarier i studentkårlokaler.

Som skäl för att statligt stöd bör utgå till studentkårlokaler har arbetsgruppen framhållit bl. a., att ansvaret för den högre undervisningen åvilar staten, att statligt stöd i olika former utgår till studenter samt att staten även medverkar till uppförandet av samlingslokaler för det allmänna föreningslivet. Arbetsgruppen har också ansett att ett statligt stöd till kårlokaler bör underlätta en samordnad planering bland de kårer, som finns på samma ort. Jag delar dessa synpunkter och föreslår, att statligt stöd skall utgå till anordnande av studentkårlokaler.

Jag är i princip ense med arbetsgruppen om att ett så långt möjligt enhetligt system för ett statligt stöd till ifrågavarande lokaler bör införas. Arbetsgruppens förslag till utformningen av det statliga stödet bör också enligt min mening kunna läggas till grund för ett ställningstagande i frågan. I vissa avseenden synes dock avvikelser böra ske från arbetsgruppens förslag. Från åtskilliga remissmyndigheter har kritik framförts över att studenternas organisationer skulle behöva tillskjuta kapital utöver det statliga bidraget för anordnande av bespisningslokaler. Ett deltagande i finansieringen från studentorganisationernas sida skulle — framhåller man — icke vara rimligt med hänsyn till att bespisningslokalerna avses även för läroanstalternas personal och sålunda måste dimensioneras härefter. På denna punkt anser jag bärande skäl föreligga att frångå arbetsgruppens förslag. Vad gäller bespisningslokaler är jag av den uppfattningen, att det bör ankomma på staten att svara för att dessa kommer till stånd med anlåtande helt av statliga medel. Huvudprincipen bör enligt min mening vara att ifrågavarande lokaler uppföres av den statliga myndighet, som svarar för byggnationen vid lärosätet. Beträffande förvaltningen och skötseln av dessa bespisningslokaler, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser. I vissa fall kan det emellertid uppstå tveksamhet om staten eller vederbörande studentorganisation bör ha hand om byggandet. Det gäller bl. a. de fall där

befintliga, av vederbörande studentorganisation ägda bespisningslokaler behöver byggas ut. I en sådan situation kan det visa sig vara mest praktiskt att vederbörande studentorganisation erhåller bidrag från staten till kostnaden för tillbyggnaden. I sådana fall torde studentkårerna böra erhålla ränte- och amorteringsfria lån till hela kostnaden för den tillbyggnad, som prövas erforderlig. En förutsättning för erhållande av lån bör bl. a. vara, att anställda vid läroanstalten i fråga får utnyttja lokalerna på samma villkor som de studerande.

I detta sammanhang torde få erinras om att Kungl. Maj:t genom beslut den 10 maj 1963 uppdragit åt vissa lokalprogramkommittéer att göra upp förslag till lokalprogram för erforderliga nybyggnader för bespisningslokaler för studerande och anställda vid vissa högre läroanstalter. Direktivens innehåll framgår av den till statsrådsprotokollet fogade bilagan.

Därest riksdagen godkänner de av mig i det föregående angivna riktlinjerna för byggande av bespisningslokaler jämte därtill hörande utrymmen, kommer de åt programkommittéerna givna uppdragen sedermera att efter prövning föranleda framställning om projekteringsmedel, varefter på sätt nu sker beträffande annan statlig byggnation efter granskning av inkomna huvudhandlingar och kostnadsberäkningar medel kommer att äskas för byggnadsverksamheten.

Vad gäller det statliga stödet till övriga studentkårlokaler innebär arbetsgruppens förslag, såsom tidigare nämnts, ett något större statligt stöd till studentkårlokaler än vad som f. n. ges till s. k. allmänna samlingslokaler. Vid bifall till mitt ställningstagande beträffande bespisningslokalerna — som innebär att staten helt svarar för kostnaderna för dylika lokaler — ökar självfallet studentkårens möjligheter att bidra till finansieringen av uppförande av övriga kårlokaler. Ett stöd till studentkårlokaler enligt de normer som gäller för statligt stöd till allmänna samlingslokaler synes — sett mot bakgrunden av det statliga åtagandet beträffande bespisningslokaler — enligt min mening vara en rimlig avvägning av statens insats. Jag förordar sålunda, att det statliga stödet till studentkårlokaler — med undantag av bespisningslokaler och därtill hörande utrymmen — utformas så, att lån må utgå till studentorganisation med högst 50 %, eller när synnerliga skäl föreligger, med högst 70 % av låneunderlaget, att en del av lånet motsvarande högst 40 % av låneunderlaget må beviljas som ränte- och amorteringsfri, att den ränte- och amorteringsfria delen av lånet — sedan den räntebärande delen av lånet slutamorterats — som regel bör avskrivas samt att amorteringstiden bör bestämmas till 25 år. Med studentorganisation avser jag studentkår, nation eller motsvarande sammanslutning av studerande vid universiteten och de övriga läroanstalter, vars studerande äger helt eller delvis åtnjuta studiet-sociala förmåner i likhet med vad som gäller för universitetsstuderande (jfr reglementet den 22 maj 1953, nr 366, för utdelning av statsstipendier vid universiteten m. fl. läroanstalter och kungörelsen den 16 juni 1950, nr 469, angående studielån med statlig kreditgaranti). Sammanslutning av de studentkårer m. fl., som här nämnts, bör även vara låneberättigad. Närmare bestämmelser beträffande lånen torde få meddelas av Kungl. Maj:t. I princip bör samma bestämmelser som gäller

för lån till allmänna samlingslokaler även gälla för studentkårlokaler. I vissa fall kan det vara befogat att göra mindre avvikelser. Statskontoret har t. ex. ifrågasatt, om icke befrielse från kravet på säkerhet för lånen kan ske med hänsyn till att studentkårerna på grund av den obligatoriska medlemsanslutningen torde kunna förutsättas i mindre grad än de allmänna samlingslokalernas icke-kommunala huvudmän bli utsatta för sådana ekonomiska påfrestningar, som kan komma att äventyra föreskriven förräntning och återbetalning av lån. Kungl. Maj:t torde få pröva bl. a. denna fråga i samband med utfärdande av bestämmelser.

Såsom jag nyss nämnt har flertalet remissinstanser förordat, att idrotts- och gymnastiklokaler skall få ingå i låneunderlaget. Arbetsgruppens förslag innefattar icke statligt stöd till nämnda lokaler. För egen del vill jag framhålla, att anordnande av dylika lokaler i princip torde böra betraktas som en kommunal angelägenhet. Även om jag sålunda är av den uppfattningen, att idrotts- och gymnastiklokaler icke bör ingå i låneunderlaget anser jag emellertid, att hinder icke bör föreligga att i låneunderlaget i begränsad omfattning medtaga vissa motionslokaler med därtill hörande utrymmen.

Arbetsgruppens förslag rörande upplåtelse till studentkår av tomtmark, som disponeras av staten, för kårhusbebyggelse har jag ingen erinran mot. Jag vill i detta sammanhang erinra om att svenska stadsförbundet i sitt remissyttrande tillstyrkt arbetsgruppens förslag. Enligt vad jag inhämtat får detta tillstyrkande fattas så, att man från kommunalt håll är positiv till arbetsgruppens förslag om upplåtelse även av kommunal tomtmark.

Arbetsgruppen har förutsatt, att s. k. insprängda kårlokaler — dvs. lokaler som är förlagda i läroanstalten tillhörig byggnad — kommer till stånd även i framtiden. Dessa lokaler skulle enligt arbetsgruppen sålunda bekostas av staten men upplåtas mot en skälig hyresersättning till vederbörande nyttjare. Jag ansluter mig till arbetsgruppens förslag. Frågor rörande dylika insprängda kårlokaler, t. ex. hyresersättningen, torde — såsom gruppen föreslagit — böra prövas av det organ, som kommer att bereda ärenden rörande lån till studentkårlokaler samt av vederbörande lokalplanerande statliga myndigheter.

En enligt min mening viktig fråga vid anordnande av studentkårlokaler är att studentkårer på samma ort bör allvarligt eftersträva att ett gemensamt utnyttjande av kårlokalerna kommer till stånd. Ett sådant sambruk torde inte endast betyda ekonomiska besparingar utan även ha stor betydelse för att underlätta kontakten mellan studerande från skilda fakulteter och högskolor. Vid bedömningen av låneärenden bör det granskande organet ägna särskild uppmärksamhet åt möjligheterna till anordnande av gemensamma kårlokaler. I anslutning härtill vill jag också framhålla, att studentkårlokaler, till vilka statligt stöd utgår, i princip bör — såsom statens nämnd för samlingslokaler framhållit i sitt yttrande — kunna tjäna som ett värdefullt komplement till de allmänna samlingslokalerna på orten.

Arbetsgruppen har föreslagit, att samma organ, som bereder ärenden rörande lån till allmänna samlingslokaler — statens nämnd för samlingslokaler — får i uppdrag att jämväl bereda ärenden rörande lån till studentkårlokaler. Nämnden består av åtta av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, vilka representerar det allmänna, rikssammanslutningarna av samlingslokalägare och föreningslivet i övrigt. Vid behandlingen av frågor rörande lån till studentkårlokaler bör nämnden enligt gruppen erhålla en delvis annan sammansättning. Sålunda skulle i stället för representanter för föreningslivet och huvudmännen för samlingslokaler ingå företrädare för de sammanslutningar och organ, som beröres av frågan om anordnande av studentkårlokaler. Gruppens förslag om att statens nämnd för samlingslokaler skulle handlägga även ärendena rörande studentkårlokaler har i princip godtagits av remissmyndigheterna eller lämnats utan erinran. Mot arbetsgruppens förslag till sammansättning av nämnden har dock vissa invändningar rests.

För egen del finner jag icke skäl föreligga att frågå arbetsgruppens förslag rörande nämndens sammansättning. Sålunda bör i förevarande ärenden i stället för representanterna för det allmänna föreningslivet och för huvudmännen för samlingslokaler ingå representanter för studentorganisationerna, universitetsmyndigheterna och byggnadsstyrelsen. Kungl. Maj:t torde få besluta om den närmare utformningen av nämndens sammansättning, bl. a. rörande antalet representanter för de olika intressenterna. Kungl. Maj:t bör utse representanterna efter förslag från vederbörande organisation eller myndighet.

Nämndens uppgift bör vara att granska framställningar om lån till studentkårlokaler. Lokalbehovet bör prövas på grundval av bl. a. till låneansökningarna fogade byggnadsprogram jämte kostnadsuppskattning. Nämndens prövning bör resultera i att besked lämnas till vederbörande lånesökande huruvida nämnden kommer att tillstyrka ansökan — i förekommande fall under vissa villkor, t. ex. om byggnadsprogrammet modifieras. Innan nämnden tar slutlig ställning i ärendet bör lånesökanden redovisa huvudritningar jämte tillförlitlig kostnadsberäkning. Därefter bör nämnden med eget yttrande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t.

Arbetsgruppen har utfört en schablonmässig beräkning av kostnaderna för den av studentkårerna med statligt stöd önskade utbyggnaden av studentkårlokaler fram till år 1970. Denna uppskattning slutar på ca 47 miljoner kr. Med den av arbetsgruppen använda kostnaden per kvadratmeter nettogolvyta kan den till matsalar m. m. hänförliga kostnaden uppskattas till ca 16 miljoner kr. och den till övriga kårlokaler hänförliga till ca 31 miljoner kr.

Beträffande medelsanvisningen för långivningen till studentkårlokaler har statskontoret funnit det angeläget, att den för studentkårerna speciella långivningen särskiljes, så att de konkurrensproblem, som skulle uppstå om lån till såväl studentkårlokaler som allmänna samlingslokaler skulle beviljas från samma fond, undvikas. Vidare skulle låneärendena härigenom kunna få sin naturliga anknytning till ecklesiastikdepartementet. För egen del finner jag med beaktande

av detta syfte det vara ändamålsenligt, att en särskild, med lånefonden för allmänna samlingslokaler parallell utlåningsfond inrättas. Medel till denna bör anvisas under ecklesiastikdepartementet. Medel för uppförande av bespisningslokaler bör — såsom en konsekvens av förslaget att dessa lokaler bör bli helt statliga — äskas under vederbörande läroanstalts investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond.

UTSKOTTET

På grundval av ett av 1955 års universitetsutredning avgivet betänkande (SOU 1959: 45) framlade Kungl. Maj:t i propositionen 1960: 119 förslag till riktlinjer för utbyggande av det högre utbildningsväsendet m. m. under 1960-talet. Riksdagens särskilda utskott, som behandlade ifrågavarande proposition, framhöll i sitt utlåtande nr 1 att det växande behovet av välutbildad arbetskraft och kravet på bättre utbildning åt flera medborgare i vårt samhälle gjorde en omfattande ökning av den högre utbildningens kapacitet tvingande nödvändig. Särskilda utskottet konstaterade med tillfredsställelse att en samlad översyn genom ovannämnda proposition framlagts rörande behovet av universitets- och högskoleväsendets utbyggnad. Samtidigt underströk utskottet betydelsen av att denna för hela vårt samhälles utveckling och förkovran viktiga upprustning i största möjliga utsträckning komme till stånd. Utskottet utvecklade härefter sin syn på de i propositionen och i anledning av densamma väckta motioner berörda frågorna och uttalade sig i hithörande ämnen. Med hänvisning till vad utskottet sålunda i sitt omförmälda utlåtande anfört hemställde särskilda utskottet att riksdagen måtte godkänna de av chefen för ecklesiastikdepartementet i proposition nr 119 förordade riktlinjerna för utbyggandet av det högre utbildningsväsendet m. m. under 1960-talet. Riksdagen biföll detta förslag (Rskr 1960: 327).

Vid 1961, 1962 och innevarande års riksdagar har beslut fattats i en rad konkreta frågor beträffande utbyggnaden av universitet och högskolor.

I den nu föreliggande propositionen nr 172 har departementschefen framhållit, att för varje år som ginge framstode en snabb vidareutveckling av det högre utbildningsväsendet som en för samhället allt viktigare angelägenhet. Departementschefen har konstaterat att — såsom framginge av redovisningen i propositionen — det rådde en allmän enighet om huvudlinjerna för den vidare utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet.

Den utbyggnadsplan för perioden 1960—1965, som låg till grund för riksdagsbehandlingen år 1960, byggde på den förutsättningen att universitet och högskolor omkring år 1970 skulle ge utbildning åt ca 55 000 studerande. Ecklesiastikdepartementets prognos- och planeringsgrupp (P-gruppen) har såsom i det föregående redovisats framlagt utredning (SOU 1962: 55) rörande tendenserna på akademikernas arbetsmarknad fram till mitten av 1970-talet samt i decem-

ber 1962 överlämnat en promemoria angående det högre utbildningsväsendets fortsatta utbyggnad. Dessa nya undersökningar har givit vid handen att antalet studerande i början av 1970-talet kommer att uppgå till drygt 80 000 i stället för 55 000 som tidigare beräknats. Det har förutsatts att huvudlinjerna i 1960 års program i allt väsentligt skall följas även under återstoden av årtiondet, vilket innebär en fortsatt stark insats på de experimentellt inriktade studiebanorna med deras förhållandevis mycket lokal-, materiel- och personkrävande organisation. Departementschefen har understrukt att från universitets- och högskolemyndigheternas sida ingen tveksamhet föreläge inför den stora utbildningsuppgift som sålunda skisserats. Samtidigt har departementschefen konstaterat, att allmän enighet rådde om att största möjliga ansträngningar borde göras i syfte att skapa med universitets- och högskolestudier konkurrenskraftiga utbildningsalternativ.

Utskottet är ense med departementschefen därom att särskilt stora samhällseliga insatser under kommande år kräves för en expansion av det högre utbildningsväsendet. Hittills tillämpade riktlinjer bör därvid fullföljas och vidareutvecklas. Utskottet vill jämväl betona vikten av att konkurrenskraftiga utbildningsalternativ till universitets- och högskoleutbildningen tillskapas.

Departementschefen har framhållit, att det praktiska genomförandet av ett handlingsprogram av den art som i propositionen angivits självfallet måste bli föremål för samma prövningar och avvägningar som annan offentlig verksamhet med anspråk på de gemensamma samhällseliga resurserna; en fortsatt önskad utbyggnad kunde givetvis endast ske i den takt som de realekonomiska och statsfinansiella tillgångarna medgäve.

Utskottet anser sig böra understryka departementschefens nyssnämnda uttalande.

Beträffande den postgymnasiala icke-akademiska fackutbildningen har departementschefen ansett att en samordningsgrupp mellan statliga och andra intressenter bör bildas för utökning av denna utbildnings kapacitet samt översyn av dess kvalitet. Departementschefen hade för avsikt att i annat sammanhang återkomma med förslag härutinnan. Utskottet, som ansluter sig till vad departementschefen anfört rörande ifrågavarande utbildningsvägar, finner för sin del starkt motiverat att den av departementschefen omnämnda samordningsgruppen snarast bildas och träder i verksamhet. Utskottet förutsätter att samarbetsgruppen kommer att till överväganden upptaga jämväl den i motionerna I: 799 och II: 966 berörda frågan rörande ökning av utbildningskapaciteten beträffande förskollärare.

Prognosverksamheten måste enligt departementschefen ges vidgade resurser med hänsyn till utbildningssektorns omfattande behov av fler och förbättrade prognoser, varjämte vissa organisatoriska förändringar med avseende å denna verksamhet borde övervägas. Departementschefen har meddelat, att konkreta förslag i detta ärende torde komma att föreläggas 1964 års riksdag.

Utskottet anser sig böra understryka angelägenheten av att resurserna för

prognosverksamheten förstärkes i syfte bl. a. att få till stånd större samordning på detta område och en förbättring av prognosmetoderna. Med vad sålunda anförts och under hänvisning till vad departementschefen framhållit torde det i motionerna I: 799 och II: 966 framställda yrkandet rörande prognosverksamheten vara tillgodosett.

I fråga om yrkesvägledningen, som har att utnyttja bl. a. prognosverksamhetens resurser, har departementschefen erinrat om att verksamheten förstärkts under senare år. Antalet tjänster som yrkesvägledare har sålunda ökat från 66 år 1961 till 140 innevarande år. Departementschefen har ansett att ytterligare någon förstärkning av denna verksamhet borde övervägas.

Utskottet vill framhålla vikten av ifrågavarande verksamhet och angelägenheten av att den ges för sina uppgifter tillräckliga resurser. I detta sammanhang får utskottet med anledning av vad i motionerna I: 799 och II: 966 anförts och hemställts uttala önskvärdheten av att i detta syfte ökning av yrkesvalslärarytbildningen upptages till prövning. Utskottet förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anført.

I fråga om studiestatistiken har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 juni 1963 beslutit att registrering skall ske fr. o. m. läsåret 1963/64 av samtliga studerande inom filosofisk fakultet samt att studiestatistik skall upprättas och närvaroredovisning ske för varje ämne inom de filosofiska fakulteterna. Samtidigt uppdrog Kungl. Maj:t åt universitetskanslersämbetet att dels i samråd med statistiska centralbyrån utforma en ämnesvis närvaroredovisning, som skall kunna utgöra en av grunderna för tilldelning av lärarkrafter inom varje ämne hörande till filosofisk fakultet, dels ock att med utgångspunkt i utformningen av ifrågavarande redovisning samt med ledning av bl. a. erfarenheterna från den hittills bedrivna försöksverksamheten med registrering framlägga förslag före utgången av januari 1964 hur begreppet »aktiv studerande» skall bestämmas. Universitetskanslern har med anledning härav den 22 oktober 1963 beslutit tillsätta en expertkommitté inom kanslersämbetet med uppdrag att senast den 15 januari 1964 till ämbetet inkomma med förslag hur begreppet »aktiv studerande» inom filosofisk fakultet skall bestämmas samt att före utgången av juni 1964 framlägga de förslag till förenkling och modifiering av gällande regler för lärarkraftstilldelning (den s. k. automatiken) inom filosofisk fakultet som befinnes erforderliga.

Departementschefen har i den nu förevarande propositionen nr 172 erinrat om att han i 1963 års statsverksproposition (bilaga 10, s. 326) förutskickade, att en översyn av automatiken kunde vara påkallad, sedan ett registreringssystem genomförts.

Utskottet får med anledning av vad i motionerna I: 799 och II: 966 samt II: 965 yrkats med avseende å förstärkning av de teologiska fakulteternas utbildningsresurser anföra följande.

I sitt utlåtande 1961: 57 (s. 10) framhöll utskottet, att utskottet med hänsyn till förefintligt antal studerande och förväntad ökning av studerandantalet vid

de teologiska och juridiska fakulteterna ifrågasatte, huruvida icke även för dessa fakulteters vidkommande någon form av automatik borde komma till stånd. Det syntes utskottet angeläget att Kungl. Maj:t övervägde frågan härom och för riksdagen snarast möjligt framlade de förslag till åtgärder i angivet syfte, som bedömdes lämpliga och möjliga.

Något förslag i ämnet förelades icke 1962 års riksdag.

I sina anslagsframställningar till 1963 års riksdag tog universitetskanslern upp frågan om ett genomförande vid de teologiska och juridiska fakulteterna av samma system för tilldelning av lärarkrafter som för närvarande tillämpades vid de filosofiska fakulteterna.

Departementschefen förklarade sig i 1963 års statsverksproposition (bilaga 10, s. 326) icke beredd att i nuvarande läge förorda en reform innebärande automatisk tilldelning av lärarkrafter vid nämnda fakulteter.

Med anledning av i ärendet väckta motioner (I: 319 och II: 374) underströk utskottet i sitt av riksdagen godkända, den 18 april 1963 dagtecknade utlåtande nr 61 (s. 8), att utskottet vidhöll den mening, varåt utskottet i sitt ovan nämnda utlåtande år 1961 givit uttryck. Utskottet fann sig icke böra biträda de yrkanden som framställts i de nyssnämnda motionerna men förutsatte att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptog omförmälda fråga till förnyat bedömande. Utskottet förordade att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle giva till känna vad utskottet sålunda anfört.

Kanslern har i sina anslagsäskanden att föreläggas 1964 års riksdag framhål- lit att gällande regler för automatisk tilldelning av lärarkrafter till de filosofiska fakulteterna borde komma till användning även för de teologiska fakulteterna. Härigenom torde enligt kanslerns uppfattning vinnas en sakligt riktigare bedömning av behovet och ett administrativt enklare förfarande. Kanslern har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om genomförande fr. o. m. budgetåret 1965/66 av automatisk lärartilldelning inom de teologiska fakulteterna och vid bifall härtill uppdraga åt kanslern att inkomma med förslag till erforderliga organisationsplaner.

Den i motionerna I: 799 och II: 966 samt II: 965 berörda frågan om automatisk tilldelning av lärarkrafter vid de teologiska fakulteterna har såsom av den lämnade redogörelsen framgår ånyo aktualiserats genom såväl riksdagens ställningstagande i ärendet tidigare innevarande år (Rskr 1963: 170) som kanslerns nyssnämnda framställning i ämnet. Ifrågavarande spörsmål är sålunda för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning i samband med budgetbehandlingen för nästa budgetår. Vid sådant förhållande och då här berörda problem även kan komma under bedömande i samband med ovannämnda översyn av reglerna för automatikens tillämpning torde motionerna I: 799 och II: 966 samt II: 965 — såvitt nu är i fråga — icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Då vad i motionen II: 965 anförts och hemställets rörande en upprustning av den religionsvetenskapliga undervisningen och forskningen berör frågor, som det i första hand torde böra ankomma på vederbörande universitetsmyndigheter

att närmare pröva och taga ställning till, saknas enligt utskottets mening anledning för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i ärendet. Utskottet avstyrker därför bifall till ifrågakarande motion även i denna del.

Med anledning av det i motionerna I: 799 och II: 966 gjorda yrkandet om anordnande av teologiska översiktskurser inom de filosofiska fakulteterna i Göteborg och Umeå får utskottet framhålla, att frågan om en dylik kurs vid universitetet i Göteborg på grund av motionsyrkanden (I: 712 och II: 870) var föremål för prövning våren 1963 i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1963: 111 om ökad lärarutbildning m. m. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 132 (s. 43) erinrade utskottet om att i nyssnämnda proposition redovisats förslag om anordnande av regional tvåbetygsundervisning i ämnet kristendomskunskap. Departementschefen uttalade, att han med hänsyn till den ovanliga organisationsform som tänkts för den regionala undervisningen icke för det dåvarande vore beredd att ta ställning till förslaget. Det torde i stället ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut i frågan inom ramen för i propositionen äskade medel. Utskottet förordade för sin del att ett sådant medgivande lämnades Kungl. Maj:t. Utskottet konstaterade samtidigt, att förutsättningar alltså syntes föreligga för ett beslut i frågan, som kunde möjliggöra viss form av regional utbildning på tvåbetygsnivå i kristendoms-kunskap.

Genom nyssnämnda av riksdagen lämnade medgivande torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i ärendet som kan finnas lämpliga och möjliga. Under hänvisning till sålunda föreliggande förhållanden är utskottet icke berett att tillstyrka bifall till motionerna I: 799 och II: 966, såvitt nu är i fråga.

Frågan om s. k. inträdesspärrear vid de filosofiska fakulteterna har utförligt berörts av P-gruppen i dess promemoria och i åtskilliga av remissyttrandena. Även departementschefen har uttalat sig i ämnet (s. 230 o. 231) och utskottet kan för sin del ansluta sig till vad departementschefen anfört.

Beträffande universitetens och högskolornas utbyggande under senare delen av 1960-talet har departementschefen redovisat erfarenheter från den nu pågående utbyggnaden, som grundar sig på det principprogram för perioden 1960—1965 som fastställts av riksdagen. Departementschefen har bl. a. angivit, att det konkreta programarbetet för skilda universitets- och högskolororganisationer handhades av ett tiotal programkommittéer.

Med anledning av vad i motionerna I: 799 och II: 966 yrkats med avseende å de fria fakulteternas behov av såväl lokal- som personalmässiga undervisningsresurser får utskottet framhålla, att det ingår i vederbörande programkommittéers uppdrag att beakta dessa spörsmål, varför utskottet icke finner anledning för riksdagen att i nuvarande läge göra särskilt uttalande i ämnet.

I de nyssnämnda motionerna har även berörts frågan om utbyggnad och intensifiering av det nordiska samarbetet och samordningen beträffande högre

undervisning och forskning. Utskottet, som vill understryka värdet av en dylik samverkan, anser sig böra fästa uppmärksamheten vid att på förevarande område arbetande kommittéer enligt sina direktiv har att beakta förefintliga möjligheter till samverkan och avgiva de förslag härom som kan finnas påkallade och realiserbara. Med vad utskottet sålunda anfört torde vad i motionerna I: 799 och II: 966 hemställts i den del, varom nu är fråga, få anses tillgodosett.

Departementschefen har ingående redovisat sitt ställningstagande med anledning av P-gruppens olika beräkningar och förslag rörande utbyggnaden av utbildningskapaciteten under återstoden av innevarande decennium. Utskottet får härutinnan hänvisa till vad departementschefen (s. 234—237) förordat med avseende å ökningen av intagningskapaciteten för de spärrade utbildningslinjerna samt till departementschefens beräkningar i fråga om de fria fakulteterna. Såsom riktpunkt för de planerade organen borde enligt departementschefen för skilda fakulteter och högskolor i början av 1970-talet tagas ett totalantal studerande av 82 600, fördelade på olika studielinjer på sätt departementschefen (s. 238) närmare angivit.

I detta sammanhang vill utskottet till behandling upptaga vissa i nu föreliggande motioner framställda yrkanden.

I motionerna I: 555 och II: 677 samt I: 801 och II: 963 har hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag till ökning av utbildningskapaciteten vid avdelningen för lantmåteri vid tekniska högskolan i Stockholm.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna, som den 23 april 1963 avgav yttrande över de två förstnämnda motionerna, framhöll härvid att överstyrelsen tillstyrkte ett genomförande fr. o. m. 1964 av ifrågasatt intagningsökning vid avdelningen för lantmåteri. En förutsättning för denna tillstyrkan vore emellertid, att tillräckliga medel ställdes till tekniska högskolans i Stockholm förfogande för av ökningen föranledda byggnadsarbeten samt förstärkningar av lärarkrafter, materiel och utrustning m. m. vid högskolan. Byggnadskostnaderna uppskattades av kollegienämnden vid högskolan till 700 000 kr. och kostnaderna för inredning och utrustning till 100 000 kr.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1964/65 har överstyrelsen framfört förslag om lantmåteriavdelningens organisation, innebärande bl. a. en väsentlig ökning av dess intagningskapacitet.

Såvitt utskottet kan finna föreligger uppenbarligen behov av en kapacitetsökning på ifrågavarande område. Då emellertid förevarande spørsmål för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka bifall till de i motionerna I: 555 och II: 677 samt I: 801 och II: 963 gjorda yrkandena.

I motionerna I: 799 och II: 966 har hemställts, att riksdagen måtte besluta att Göteborgs universitet och/eller Umeå universitet skall utbyggas med juridisk fakultet.

I sitt i förevarande proposition nr 172 redovisade remissyttrande (s. 189) har

universitetskanslern föreslagit att principbeslut skulle fattas om inrättande av en juridisk fakultet i Göteborg.

Kanslern har vidare i samband med avgivande av anslagsäskanden för budgetåret 1964/65 framhållit bl. a., att därest statsmakterna skulle besluta sig för att inrätta en dylik fakultet torde uppbyggandet av denna sträcka sig över flera budgetår.

Ifrågavarande spörsmål, innefattande jämväl frågan om universitetets i Umeå utbyggande med en juridisk fakultet, torde kräva ytterligare allvarliga överväganden, varför utskottet icke är berett att tillstyrka att riksdagen skulle fatta beslut i ärendet i enlighet med vad i de ovannämnda motionerna — såvitt nu är i fråga — påyrkats. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet.

De medicinska högskolornas intagningskapacitet omfattar innevarande budgetår sammanlagt 586 nybörjarplatser. Enligt av statsmakterna fattade beslut kommer detta antal att fr. o. m. budgetåret 1965/66 uppgå till 718 nybörjarplatser. P-gruppen har förordat en ökning av dessa platser med ytterligare 200 utöver nu gällande planer.

Departementschefen har för sin del funnit det både önskvärt och möjligt att nu utan ytterligare prognosutredningar inrikta utbildningsplaneringen för de medicinska högskolornas del under återstoden av innevarande decennium på en total intagningskapacitet av drygt 900 platser.

I motionerna I: 796 och II: 962 har yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att för den medicinska utbildningen måtte gälla flera alternativ i fråga om utbildningskapacitetens omfattning, varav det lägsta alternativet skulle svara mot P-gruppens beräkningar.

Utskottet har tidigare innevarande år i sitt utlåtande 1963:112 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1963:142 angående ökad utbildning av läkare framhållit att alla möjligheter borde tillvaratagas att utan dröjsmål vidga utbildningskapaciteten. Härjämte underströk utskottet vikten av ytterligare insatser på detta område. Utskottet anser sig i nu förevarande sammanhang ånyo böra framhålla angelägenheten av den medicinska utbildningens fortsatta successiva utbyggnad. Då det förslag härutinnan som departementschefen framlagt innebär en mycket kraftig ökning av utbildningskapaciteten finner utskottet sig böra ansluta sig till att detta förslag tages som riktpunkt för planeringsarbetet. Utskottet är däremot icke berett att såsom i motionerna I: 796 och II: 962 påyrkats uttala att P-gruppens beräkningar bör utgöra det lägsta alternativet i planeringsarbetet. Utskottet avstyrker därför bifall till ifrågavarande motionsyrkande.

Tandläkarutbildningen skall enligt nu gällande planer ökas genom anordnande av sådan utbildning även i Göteborg.

En av chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt av Kungl. Maj:t den 2 juni 1961 lämnat bemyndigande tillkallad expertgrupp har den 11 oktober 1963 avlämnat organisationsförslag för odontologisk fakultet vid universitetet i Göteborg. Detta förslag är för närvarande föremål för remissbehandling. Departementet

mentschefen har i proposition nr 172 meddelat att förhandlingar kommer att föras med Göteborgs stad om frågor som berör den nya utbildningen.

På grund av sålunda föreliggande förhållanden torde det i motionerna I: 330 och II: 388 gjorda yrkandet rörande tandläkarhögskola i Göteborg icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Av samma skäl anser sig utskottet icke böra förorda att, såsom i motionerna I: 800 och II: 967 yrkats, hos Kungl. Maj:t begära förslag till 1964 års värriksdag om konkret utformning av en ny tandläkarhögskola i Göteborg.

I fråga om det i motionerna I: 330 och II: 388 berörda spørsmålet rörande ny prognos beträffande behovet av tandläkare får utskottet — under hänvisning till vad departementschefen uttalat angående utvecklingen på detta utbildningsområde inom landet (s. 235 o. 236) — framhålla att utskottet icke ansett sig böra biträda yrkandet i motionerna, såvitt nu är i fråga.

Med anledning av det i motionerna I: 799 och II: 966 framställda förslaget om beslut från riksdagens sida att den planerade tandläkarutbildningen i Göteborg skall dimensioneras så att odontologisk forskning möjliggöres vill utskottet framhålla vikten av att vid anordnandet av odontologisk utbildning i Göteborg forskningens behov blir i tillfredsställande utsträckning beaktade och tillgodosedda. Utskottet förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda i anledning av de ifrågavarande motionerna, såvitt nu är i fråga, anfört.

Departementschefen har (s. 238) erinrat därom att P-gruppen icke framlagt något förslag till lokalisering av utbyggnaden av universitet och högskolor utan förordat att ytterligare utredningar rörande kostnaderna för utbyggnaden enligt skilda alternativ skulle utföras. I remissyttrandena dominerar den uppfattningen att med så stark utbyggnad som P-gruppen förordat det bleve nödvändigt att igångsätta högre utbildning i full omfattning på ytterligare åtminstone en ort utöver de fem, till vilka universitetsutbildningen nu är förlagd. Departementschefen har betonat att då den av honom förordade utbyggnaden komme att leda till betydande kostnadsökningar vore det nödvändigt att noggranna överväganden av ekonomisk art föreginge ett beslut att bygga upp universitetsorganisationen i full omfattning på ytterligare en ort. Det vore vidare enligt departementschefen av stor praktisk betydelse i planeringsarbetet, icke minst på de nu befintliga universitetsorterna, om den fortsatta utbyggnaden skulle ske enbart på de nuvarande orterna eller om man skulle räkna med ytterligare en ort. Kungl. Maj:t har med hänsyn till behovet att skapa klarhet i denna fråga tillsatt 1963 års universitets- och högskolekommitté med uppgift att beträffande en utbyggnad av totalt den omfattning departementschefen förordat göra en kostnadsjämförelse av skilda alternativ. Departementschefen har framhållit att om riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för utbyggnaden som han i förevarande proposition angivit borde det bli möjligt att, på basis av omfördälda kommittés utredningar, vid 1965 års riksdag ta definitiv ställning till frågan om den totala utbyggnadens fördelning på orter.

Utskottet är ense med departementschefen om att de av honom berörda, omfattande och kostnadskrävande utbyggnadsfrågorna kräver uttömmande och noggranna utredningar och överväganden. Utskottet vill samtidigt betona vikten av att 1963 års universitets- och högskolekommitté kommer att bedriva sitt arbete så, att på resultatet av detsamma grundade förslag skall kunna föreläggas 1965 års riksdag.

På grund av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit avstyrker utskottet bifall till de i motionerna I: 330 och II: 388 framställda yrkandena om att riksdagen måtte fatta principbeslut om en ny medicinsk högskola med förläggning förslagsvis i Linköping-Norrköping eller Örebro samt om omedelbar planläggning av ytterligare en sådan högskola. Av samma anledning avstyrker utskottet det i motionerna I: 321 och II: 378 framställda förslaget att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels att frågan om den akademiska undervisningens lämpliga lokalisering snarast utredes, dels ock att därvid frågan om en snabbar utbyggnad av universitetet i Umeå, upprättandet av ett sjätte universitet i Mellansverige och inrättandet av ännu en teknisk högskola särskilt uppmärksammas. Anmärkas må i detta sammanhang att 1962 års Umeåkommitté numera avgivit ett den 23 november 1963 dagtecknat betänkande angående universitetets i Umeå fortsatta utbyggnad.

Med hänsyn till det åt 1963 års universitets- och högskolekommitté givna uppdraget är utskottet icke berett att biträda det i motionerna I: 800 och II: 967 gjorda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till 1964 års vårriksdag rörande tidpunkt och plats för ett sjätte universitet.

I motionerna I: 796 och II: 962 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om att direktiven för 1963 års universitets- och högskolekommitté måtte kompletteras så att kommittén har att beakta även utvecklingen efter 1970-talets början och alla faktorer i övrigt som påverkar bedömningen av de akademiska lärosätenas lokalisering m. m.

Såvitt utskottet kan finna skulle ett biträdande av detta motionsyrkande kunna komma att kräva att ett visst nytt, omfattande utredningsmaterial föreläggas, något som i sin tur kan befaras medföra en icke önskvärd fördröjning av nämnda kommittés arbete. I den föreliggande propositionen nr 172 redovisas emellertid på ifrågavarande olika områden vissa utblickar, som sträcker sig in på mitten av 1970-talet. Utskottet förutsätter för sin del att kommittén i den mån så visar sig möjligt utan arbetets försening jämväl beaktar utvecklingen efter 1970-talets början. Med vad utskottet sålunda anfört anser utskottet att ifrågavarande motionsyrkande, vilket utskottet icke anser sig böra biträda, likväl i väsentlig mån blivit tillgodosett.

Motionerna I: 796 och II: 962 innehåller även yrkande om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att P-gruppens förslag att bostadsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen och vederbörande bostadsorgan skall utarbeta långsiktplan för studentbostadsproduktionen måtte genomföras snarast möjligt.

Departementschefen har beträffande denna fråga framhållit, att 1963 års universitets- och högskolekommitté hade att jämväl pröva frågan om kostnaderna för studentbostadsbyggandet vid skilda utbyggnadsalternativ, varför denna kommittés utredningar torde böra avvaktas innan den av P-gruppen väckta frågan toges upp till slutlig prövning.

Utskottet, som icke är berett att biträda ifrågavarande motionsyrkande, vill betona önskvärdheten av att kommittén såvitt möjligt framlägger förslag till en långsiktsplanering för studentbostadsproduktionen. Utskottet är medvetet om att många olika samhälleliga faktorer spelar en avgörande roll för lösning av dessa bostadsproblem. I detta sammanhang vill utskottet understryka nödvändigheten av insatser icke blott av staten utan även av vederbörande kommuner, där universitetsutbildning är eller kommer att bli förlagd.

Vidkommande det i motionerna I: 481 och II: 580 framställda yrkandet får utskottet framhålla, att enligt direktiven för de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1963 tillkallade sakkunniga för utredning rörande yrkesutbildningens uppgifter, innehåll och organisation dessa sakkunniga jämväl har att beakta i nyssnämnda motioner berörda problem. På grund härav torde motionerna icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motionerna I: 330 och II: 388 har hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om inrättande av en professur i geriatrik måtte upptagas till utredning.

Vid 1962 års riksdag hade utskottet att behandla motionsyrkanden (I: 267 och II: 313) av samma innebörd som det ovan angivna. Över dessa motioner hade vederbörande universitetsmyndigheter avgivit yttranden. Enligt universitetskanslern vore tiden ännu icke inne för att fatta beslut om en professur i geriatrik. Stöd för geriatrisk forskning kan för närvarande erhållas genom medicinska forskningsrådet och anslag från olika fonder. Karolinska institutet disponerar över en donation på 1½ miljon kr., att användas för medicinsk forskning, särskilt sådan som är av betydelse för geriatriken. Utskottet, som underströk den stora betydelsen av intensifierad forskning på förevarande område, fann sig på grund av vad i ärendet blivit upplyst icke böra tillstyrka bifall till de då föreliggande motionsyrkandena.

Enligt vad utskottet inhämtat har något förslag om inrättande av en professur i geriatrik icke framförts av kanslern i anslagsäskandena att föreläggas 1964 års riksdag.

Under hänvisning till sålunda föreliggande förhållanden samt till vad utskottet år 1962 i detta ärende anfört avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 330 och II: 388, såvitt här är i fråga.

Utskottet är icke berett att tillstyrka att riksdagen nu skulle binda sig för ett uttalande rörande den aktuella målsättningen för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning på sätt i motionerna I: 800 och II: 967 föreslagits. Utskottet vill emellertid understryka vikten och betydelsen av att forskningens behov i största möjliga utsträckning blir tillgodosedda. Utskottet, som förutsät-

ter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på angelägenheten härav, hyser förhoppningen om att anslagsmedlen till forskningsändamål successivt kommer att i icke oväsentlig mån förstärkas under den närmaste femårsperioden.

Utskottet utgår från att den i motionerna I: 800 och II: 967 berörda frågan om ett särskilt föredragande statsråd för ärenden rörande vetenskaplig forskning, högre undervisning och övriga kulturfrågor kommer att uppmärksammas av Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande saknas enligt utskottets mening anledning för riksdagen att såsom i motionerna påyrkats i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet.

Såsom i propositionen nr 172 omförmälts har en arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet överlämnat en promemoria angående statligt stöd till studentkårslokaler. Beträffande den närmare innebörden av arbetsgruppens förslag torde få hänvisas till propositionen (s. 250—257).

Från flera av remissinstanserna har erinringar framförts emot utformningen av det i promemorian föreslagna statliga stödet till olika slag av studentkårslokaler. Sveriges förenade studentkårer (SFS) har i sitt yttrande närmare utvecklat studentorganisationernas synpunkter på ifrågavarande problem och pekat på de svårigheter i olika avseenden inför vilka dessa organisationer står med avseende å finansiering, låneunderlag, tomtkostnader m. m. Utskottet får hänvisa till den redogörelse för remissyttrandena som intagits i propositionen (s. 258—265).

Departementschefen har huvudsakligen på grundval av promemorian föreslagit (s. 265—270) införandet av ett så långt som möjligt enhetligt system för det statliga stödets utgående till studentkårslokaler och uppdragit riktlinjer för utformningen av detta stöd till olika slag av lokaler m. m.

Enligt utskottets mening innefattar problemställningen på förevarande område svårbedömbara faktorer med avseende å kapitalanskaffning, produktionskostnader, kreditgivning, amorteringstid, bidragsprocent, tomtupplåtelse m. m. Utskottet, som i nuvarande läge funnit sig böra förorda att de av departementschefen angivna grunderna för det statliga stödet m. m. till studentkårslokaler godtages, anser likväl ifrågavarande problem kräva fortsatt uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida. Såvitt utskottet kan finna bör vidare, sedan närmare erfarenheter vunnits på detta område, det organ, som skall ha att bereda ärenden rörande lån till studentkårslokaler — statens nämnd för samlingslokaler i den av departementschefen angivna sammansättningen — beakta och närmare utreda de svårigheter, som kan komma att föreligga för studentorganisationerna att enligt de av departementschefen uppdragna riktlinjerna bemästra de olika med studentkårslokalfrågorna stående problemen. Det torde därefter böra ankomma på nämnden att om så befinnes påkallat för Kungl. Maj:t framlägga förslag till de ändringar i bidragsreglerna, som nämnden kan finna erforderliga.

Utskottet, som icke är berett att tillstyrka bifall till de i motionerna I: 797 och II: 964 samt I: 798 och II: 968 framställda yrkandena, förutsätter att de frågor, som berörts i dessa motioner, kommer att bli föremål för nämndens upp-

märksamhet och framtida överväganden i samband med bidragssystemets utveckling och tillämpning i olika avseenden.

I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt att en särskild, med lånefonden för allmänna samlingslokaler parallell utlåningsfond inrättas, för vilken medel bör anvisas under åttonde huvudtiteln. Beträffande medel för uppförande av bespishingslokaler bör dessa — såsom en konsekvens av departementschefens förslag att dessa lokaler skall bli helt statliga — äskas under vederbörande läroanstalts investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond.

Vad departementschefen i övrigt i propositionen nr 172 anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1. att motionerna I: 321 och II: 378 samt I: 796 och II: 962, samtliga motioner i vad de avser den akademiska undervisningens lokalisering m. m., icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2. att motionerna I: 321 och II: 378 samt I: 800 och II: 967, samtliga motioner i vad de avser ett sjätte universitet, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3. att motionerna I: 321 och II: 378, i vad de avser ytterligare en teknisk högskola, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4. att motionerna I: 330 och II: 388, i vad de avser en ny medicinsk högskola, icke må av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 330 och II: 388 samt I: 800 och II: 967, samtliga motioner i vad de avser tandläkarhögskolan i Göteborg, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

6. att motionerna I: 330 och II: 388, i vad de avser ny prognos beträffande behovet av tandläkare, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

7. att motionerna I: 330 och II: 388, i vad de avser inrättande av en professur i geriatrik, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

8. att motionerna I: 481 och II: 580 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

9. att motionerna I: 555 och II: 677, i vad de avser ökning av utbildningskapaciteten vid avdelningen för lantmäteri vid tekniska högskolan i Stockholm, samt motionerna I: 801 och II: 963 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

10. att motionerna I: 796 och II: 962, i vad de avser arbetet inom 1963 års universitets- och högskolekommitté beträffande flera alternativ för den medicinska utbildningen, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

11. att motionerna I: 796 och II: 962, i vad de avser stu-

dentbostadsproduktionen, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

12. att motionerna I: 797 och II: 964 icke må av riksdagen bifallas;

13. att motionerna I: 798 och II: 968 icke må av riksdagen bifallas;

14. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser juridisk fakultet vid universitetet i Göteborg och/eller vid universitetet i Umeå, icke må av riksdagen bifallas;

15. att motionerna I: 799 och II: 966 och II: 965, samtliga motioner i vad de avser automatisk tilldelning av lärarkrafter vid de teologiska fakulteterna, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

16. att motionen II: 965, i vad den avser upprustning av den religionsvetenskapliga undervisningen och forskningen, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

17. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser teologiska översiktskurser, icke må av riksdagen bifallas;

18. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser dimensionering av den planerade tandläkarutbildningen i Göteborg så att odontologisk forskning möjliggöres, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

19. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser yrkesvalsläro-utbildningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

20. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser förstärkning av prognosverksamheten, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

21. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser de fria fakulteternas behov av undervisningsresurser, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

22. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser utbildningskapaciteten beträffande förskollärare, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

23. att motionerna I: 799 och II: 966, i vad de avser det nordiska samarbetet och samordningen, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

24. att motionerna I: 800 och II: 967, i vad de avser frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning, högre undervisning och övriga kulturfrågor, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

25. att motionerna I: 800 och II: 967, i vad de avser målsätt-

ningen för anslag till vetenskaplig forskning, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

26. att riksdagen må — med hänvisning till vad utskottet anfört — godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m. fram till omkring år 1970;

27. att riksdagen må — med hänvisning till vad utskottet anfört — godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för statligt stöd m. m. till studentkårslokaler.

Stockholm den 6 december 1963

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Per Jacobsson, Söderberg, Mårtensson, Källqvist, fröken Ljungberg, herrar Per Petersson och Eric Carlsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Blidfors, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, fru Lewén-Eliasson, fröken Olsson, herrar Larsson i Hedenäset, Andersson i Knäred, Löfroth och Berg.

Reservationer

1) beträffande den högre undervisningens lokalisering, ett sjätte universitet samt ytterligare teknisk och medicinsk högskola

a) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Eric Carlsson, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Andersson* i Knäred och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 45, som börjar med »Utskottet är» och slutar med »blivit tillgodosett», bort ersättas med text av följande lydelse:

»I frågan rörande lokalisering m. m. har synpunkter och yrkanden framförts i ett flertal motioner. I motionerna I: 321 och II: 378 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla dels att frågan om den akademiska utbildningens lämpliga lokalisering snarast utredes, dels ock att därvid frågan om en snabbare utbyggnad av universitetet i Umeå, upprättande av ett sjätte universitet i Mellansverige och inrättandet av ännu en teknisk högskola särskilt uppmärksammas. I motionerna I: 330 och II: 388 har yrkats att riksdagen måtte fatta principbeslut om en ny medicinsk högskola med förläggning förslagsvis i Linköping-Norrköping eller Örebro samt omedelbar planläggning av ytterligare en sådan högskola. I motionerna I: 796 och II: 962 har, under hänvisning till motiveringen jämväl i motionerna I: 321 och II: 378, hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville an hålla om att direktiven för 1963 års universitets- och högskolekommitté måtte kompletteras så att kommittén har att beakta även utvecklingen efter 1970-talets början och alla faktorer i övrigt som påverkar bedömningen av de akademiska lärosätenas lokalisering m. m. I motionerna I: 800 och II: 967 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om förslag till 1964 års vårriksdag rörande tidpunkt och plats för ett sjätte universitet.

I anledning av förevarande yrkanden vill utskottet erinra om departementschefens uttalande i proposition nr 119 till 1960 års riksdag, vari departementschefen framhöll att han visserligen hade förståelse för de allmänna lokaliseringssynpunkter som hade framförts av vissa remissinstanser men att han icke ansåg det möjligt att inför de då såsom brådskande anmälda kraven på utbyggnad räkna med att resurser skulle skapas även i områden till vilka högre utbildning icke tidigare lokaliserats. Detta spörsmål framhölls i propositionen vara av mera långsiktig natur.

Enligt utskottets mening får även de nu anmälda kraven på utbyggnad anses brådskande. Skall den omfattande kvantitativa utbyggnad som fordras under återstoden av 1960-talet kunna genomföras i tillfredsställande ordning måste varje dröjsmål undvikas. Samtidigt får emellertid beaktas att den kvantitativa utbyggnaden liksom den högre undervisningens och forskningens allt större bety-

delse ökar behovet av en samlad och allsidig översyn av de i motionerna berörda lokaliseringsfrågorna m. m. I motionerna I: 796 och II: 962 har föreslagits att direktiven för 1963 års universitets- och högskolekommitté skulle kompletteras i härför erforderlig utsträckning.

Enligt utskottets mening kan en ändamålsenlig planering av den framtida akademiska undervisningen knappast komma till stånd om varje planeringsetapp begränsas till blott en femårsperiod. Uppenbarligen kan icke ett kortsiktigt perspektiv få prägla universitetens och högskolornas expansion. Såvitt utskottet kan finna skulle emellertid en i och för sig önskvärd vidgning av direktiven för 1963 års universitets- och högskolekommitté kunna komma att kräva att ett visst nytt, omfattande utredningsmaterial förebringas, något som i sin tur kan befaras medföra en icke önskvärd fördröjning av kommitténs arbete. Utskottet förordar därför att särskilda sakkunniga tillkallas för det åsyftade, mera långsiktiga och omfattande uppdraget. Dessa sakkunniga bör i sitt arbete främst behandla frågor som är av betydelse beträffande den högre undervisningens och forskningens lokalisering m. m. i olika hänseenden. Sålunda bör förutom den långsiktiga kvantitativa utbyggnaden beaktas de i förevarande olika motioner berörda spörsmålen rörande den akademiska undervisningens och forskningens roll och relationer till näringsliv och samhällsliv i övrigt, angelägenheten av en relativ avlastning av särskilt vissa av de nuvarande universitetsorterna, den akademiska fortbildningen och vidareutbildningen, inrättande av universitets-filialer m. m. Vidare bör de sakkunniga pröva det i motionerna I: 321 och II: 378 framförda önskemålet om inrättande av ännu en teknisk högskola, eventuellt en s. k. industrihögskola, liksom det i motionerna I: 330 och II: 388 framförda önskemålet om planering för ytterligare en medicinsk högskola utöver den varom principbeslut förordats. De sakkunniga bör hålla erforderligt samråd med 1963 års universitets- och högskolekommitté och så långt möjligt med förtur pröva frågor som är av betydelse för arbetet inom denna kommitté. Med det anförda förordar utskottet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt tillkallande av sakkunniga för här nämnda uppdrag och i övrigt ger till känna vad utskottet sålunda anfört.

Beträffande yrkandena om förslag till 1964 års riksdag om tidpunkt och plats för ett sjätte universitet, inrättande av ett sjätte universitet i Mellansverige och inträttandet av en medicinsk högskola i Norrköping—Linköping eller Örebro finner utskottet att dessa spörsmål i förevarande sammanhang bör bedömas mot bakgrunden av den förestående, omfattande kvantitativa utbyggnaden av den akademiska undervisningen. Då denna utbyggnad kommer att gälla ca 50 % eller mer än 25 000 studenter utöver de 55 000 som förutsågs 1960 synes det utskottet givet att akademisk utbildning i betydande omfattning snarast möjligt bör komma till stånd på andra orter än de nuvarande universitetsorterna. Det synes också råda allmän enighet om att lämplig ort i Mellansverige bör komma i fråga vid inrättande av ett sjätte universitet. Utskottet anser vidare att ännu en medicinsk högskola, som självfallet kan men icke behöver förläggas till samma ort som det sjätte universitetet, skall inrättas så snart ske kan. 1963 års

universitets- och högskolekommitté bör arbeta utifrån förutsättningen att dessa undervisningsanstalter snarast möjligt skall inrättas. I övrigt bör kommitténs nuvarande uppdrag vara oförändrat. Dock skall kommittén beakta vad förutnämnda sakkunniga kan frambringa av betydelse för kommitténs arbete.

I anledning av önskemålet om en snabbare utbyggnad av universitetet i Umeå vill utskottet framhålla, att 1962 års Umeåkommitté avgivit ett den 23 november 1963 dagtecknat huvudbetänkande angående universitetets i Umeå fortsatta utbyggnad. Utskottet förutsätter att de i betänkandet framförda förslagen tillvaratages och i vederbörlig ordning genomföres så att en snabbare utbyggnad kommer till stånd. Vad utskottet i denna fråga anfört torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.»

dels ock att utskottets hemställan under 1.—4. bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 321 och II: 378 samt I: 796 och II: 962, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att särskilda sakkunniga måtte tillkallas för långsiktig planering av den högre undervisningens jämte därmed sammanhängande forsknings lokalisering m. m. i enlighet med vad utskottet anfört;

2. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 321 och II: 378 samt I: 800 och II: 967, samtliga motioner i vad de avser ett sjätte universitet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

3. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 321 och II: 378, i vad de avser ytterligare en teknisk högskola, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

4. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 330 och II: 388, i vad de avser en ny medicinsk högskola, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

b) av fröken *Ljungberg*

c) av herr *Staxäng*

d) av herr *Nilsson* i Göingegården;

2) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Per Petersson*, *Staxäng*, *Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 44, som börjar med »På grund av» och slutar med »i fråga», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Som framhållits i motionerna I: 800 och II: 967 fattade redan 1945 års riksdag beslut om inrättande av en tandläkarhögskola, som avsågs bli förlagd till Göteborg. Sedermera har riksdagen upprepade gånger hos Kungl. Maj:t begärt förslag om plan åtföljd av tidsschema för inrättande av denna undervisningsanstalt. Trots detta har beslut i frågan fördröjts. Det är viktigt att en ytterligare försening av tandläkarutbildningen i Göteborg undviks.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till yrkandet i motionerna I: 800 och II: 967 i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till 1964 års vårriksdag om konkret utformning av en ny tandläkarhögskola i Göteborg. Ett sådant förslag bör främst innehålla riktlinjer för organisationen av preklinisk undervisning och odontologisk forskning vid högskolan. Med vad utskottet sålunda anfört torde motionerna I: 330 och II: 388, såvitt avser här berörda fråga, i möjligaste mån bli tillgodosedda.

I motionerna I: 330 och II: 388 har vidare begärts en förnyad prognos beträffande behovet av tandläkare. Utskottet finner det angeläget, att en sådan prognos företages i anslutning till pågående utredning om allmän tandvårdsförsäkring. Motionsyrkandet tillstyrkes således.»

dels ock att utskottets hemställan under 5. och 6. bort ha följande lydelse:

»5. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 330 och II: 388 samt med bifall till motionerna I: 800 och II: 967, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1964 års vårriksdag om konkret utformning av en ny tandläkarhögskola i Göteborg;

6. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 330 och II: 388, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att ny prognos beträffande behovet av tandläkare upprättas i anslutning till pågående utredning om allmän tandvårdsförsäkring;»

3) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Per Petersson, Staxäng, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 46, som börjar med »Vid 1962 års» och slutar med »i fråga», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Kunskaperna om åldrandets biologiska innebörd och om de preventiva åtgärder som står till buds för att förebygga och lindra åldringssjukdomar blir avgörande för våra möjligheter att komma till rätta med det mycket omfattande åldringsvårdsproblemet. Den geriatriska forskningen är kraftigt underdimensionerad och saknar en tillräckligt fast organisation. Detta är otillfredsställande, icke minst med hänsyn till att ökade insatser på den geriatriska forskningens område i sällsynt hög grad lönar sig. Som resultat av forskningen kan nya behandlingsmetoder m. m. förutsättas framkomma, som håller kostnaderna för åldringsvården nere och därigenom frigör resurser som möjliggör förbättringar av vårdmöjligheterna på relativt kort tid.

Utskottet delar den uppfattning, som framförs i motionerna I: 330 och II: 388, att en professur i geriatrik bör inrättas. Utskottet tillstyrker således bifall till motionärernas utredningsyrkande.»

dels ock att utskottets hemställan under 7. bort ha följande lydelse:

»7. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 330 och II: 388, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

att frågan om inrättande av en professur i geriatrik måtte upptagas till utredning;»

4) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Per Petersson, Eric Carlsson, Staxäng, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Larsson* i Hedenäset, *Andersson* i Knäred och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 42, som börjar med »Såvitt utskottet» och slutar med »gjorda yrkandena», bort ha följande lydelse:

»Såvitt utskottet kan finna föreligger uppenbarligen behov av en kapacitetsökning på ifrågavarande område. Denna ökning bör enligt utskottets mening företagas utan dröjsmål. Utskottet föreslår därför, med bifall till yrkandet i motionerna I: 801 och II: 963, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till 1964 års vårriksdag om en betydande intagningsökning vid avdelningen för lantmåteri inom tekniska högskolan i Stockholm från och med höstterminen 1964.»

dels ock att utskottets hemställan under 9. bort ha följande lydelse:

»9. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 555 och II: 677 samt med bifall till motionerna I: 801 och II: 963, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1964 års vårriksdag om en betydande intagningsökning vid avdelningen för lantmåteri inom tekniska högskolan i Stockholm från och med höstterminen 1964;»

5) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Eric Carlsson, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Andersson* i Knäred och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 43, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »ifrågavarande motionsyrkande», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner sig böra framhålla angelägenheten av en snabb utbyggnad av den medicinska utbildningen under de närmaste åren. Det förslag härvidlag, som departementschefen framlagt, innebär visserligen en förstärkning av nuvarande utbildningskapacitet, men torde icke vara till fyllest för att inom rimlig tid avskaffa läkarbristen. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att vården av långtidssjuka och åldringsvården behöver expandera i en på grund av befolkningsutvecklingen mycket snabb takt. Detta liksom den önskvärda standardhöjningen inom mentalsjukvården, önskemålet om förkortad arbetstid för sjukvårdspersonal samt nuvarande allvarliga brister m. m. gör det motiverat att, som i nyssnämnda motioner föreslås, P-gruppens beräkningar betraktas som ett lägsta alternativ. Med det anförda anser utskottet att syftet med nyssnämnda yrkande i motionerna I: 796 och II: 962 blir tillgodosett. Utskottet förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.»

dels ock att utskottets hemställan under 10. bort ha följande lydelse:

»10. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 796 och II: 962, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;»

6) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Eric Carlsson, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Larsson* i Hedenäset, *Andersson* i Knäred och *Löfroth*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 46, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »bli förlagd», bort ha följande lydelse:

»I detta sammanhang vill utskottet understryka angelägenheten av att insatser för studentbostadsproduktionen göres icke blott av staten utan även av vederbörande kommuner, där universitetsutbildning är eller kommer att bli förlagd. Icke minst med hänsyn härtill torde en långsiktsplanering i samråd mellan olika berörda parter vara av värde. Dessa spörsmål är visserligen till viss del avhängiga av den nämnda kommitténs arbete men med hänsyn till den eftersläpning som råder på vissa av universitetsorterna bör det åsyftade samrådet och långsiktsplaneringen komma till stånd så snart som möjligt. Erforderliga kompletteringar med anledning av kommitténs arbete torde få göras efter hand. Utskottet tillstyrker sålunda bifall till förevarande motionsyrkande.»

dels ock att utskottets hemställan under 11. bort ha följande lydelse:

»11. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 796 och II: 962, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att P-gruppens förslag att bostadsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen och vederbörande bostadsbyggnadsorgan skall utarbeta långsiktsplan för studentbostadsproduktionen måtte genomföras snarast möjligt;»

7) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist*, fröken *Elmén* och herr *Löfroth*, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som på s. 47 börjar med »Enligt utskottets mening» och på s. 48 slutar med »olika avseenden», bort ersättas med en text av följande lydelse:

»De av departementschefen föreslagna riktlinjerna för stödet till studentkärslokaler är enligt utskottets mening icke helt tillfredsställande. Som framhålles i motionerna I: 797 och II: 964 är uppehållslokaler där läroanstaltens anställda och elever kan tillbringa ledig tid mellan olika undervisningsmoment nödvändiga i en läroanstalt. Ansvar för deras inrättande och skötsel bör i princip åvila staten och några kostnader bör icke belasta de studerande. Utskottet anser samtidigt, att uppehållslokaler i många fall borde kunna kombineras med samlings- och sällskapslokaler för studentorganisationer. I dessa fall kan studentorganisationerna lämpligen själva omhänderha såväl byggnation som skötsel och bör en kostnadsuppdelning mellan staten och studentorganisationerna ske, så att staten

helt svarar för kostnaderna för uppehållslokaler. Någon ändring av ägoförhållandena beträffande befintliga studentkärslokaler anser utskottet det självfallet icke finnas anledning att göra.

Utskottet föreslår med bifall till nyssnämnda motioner, att statligt stöd beslutas utgå till inrättande och skötsel av uppehållslokaler enligt de av utskottet förordade riktlinjerna.

I motionerna I: 798 och II: 968 föreslås att studentorganisationer skall få samma möjligheter till lån för lokaler avsedda för gymnastik och idrott som för övriga studentkärslokaler. Utskottet vill hänvisa till sitt uttalande i utlåtandet nr 61 vid riksdagens vårsession, att 'starka skäl talar för att åtgärder vidtages i syfte att på olika sätt stärka resurserna för den vid universitet och högskolor studerande ungdomens fysiska fostran'. En sådan åtgärd vore enligt utskottets mening att bereda studentorganisationerna möjligheter till lån för anordnandet av lokaler för gymnastik och idrott. Utskottet tillstyrker således bifall till förevarande motionsyrkande.»

dels ock att utskottets hemställan under 12. och 13. bort ha följande lydelse:

»12. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 797 och II: 964, besluta om sådant stöd till studentkärslokaler att staten, där så prövas lämpligt vid kommande utbyggnad av universitetsväsendet, även helt svarar för inrättande och drift av uppehållslokaler för läroanstaltens anställda och elever enligt av utskottet förordade riktlinjer;

13. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 798 och II: 968, besluta att lokaler avsedda för gymnastik och idrott skall jämföras med övriga lokalkategorier vid beräkning av låneunderlaget för studentkärslokaler;»

8) av fröken *Ljungberg*, herrar *Per Petersson*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 43, som börjar med »Kanslern har» och slutar med »till motionsyrkandet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Övervägande antalet remissinstanser såsom juridiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm samt det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Göteborg har också uttalat att en ny juridisk fakultet bör inrättas. Utskottet delar denna uppfattning.

Det från vissa remissinstanser framförda argumentet, att en regional snedbelastning bör undvikas äger naturligtvis en icke ringa tyngd. För ungdomar från norra Sverige som önskar juridisk utbildning måste det vara av väsentlig betydelse att kunna på relativt nära håll erhålla sådan. Dessa skäl talar för att en juridisk fakultet också inrättas vid universitetet i Umeå.

Utskottet kan icke bortse från att ett stort behov föreligger av en utvidgning av den juridiska utbildningens kapacitet. Tillströmningen av antalet juris studerande beräknas enligt P-gruppens promemoria öka väsentligt, från omkring

2 000 för närvarande till omkring 6 000 vid 1970-talets början. Efterfrågan på jurister och samhällsvetare beräknas bli avsevärt större än nu; flera användningsområden kommer sannolikt att öppna sig för juristerna. Propositionen ger dock inga konkreta förslag till utbyggnad för att täcka dessa behov.

Utskottet vill med hänsyn härtill föreslå att riksdagen nu fattar principbeslut om att nya juridiska fakulteter snarast skall inrättas vid universiteten i Göteborg och Umeå.»

dels ock att utskottets hemställan under 14. bort ha följande lydelse:

»14. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 799 och II: 966, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att nya juridiska fakulteter snarast skall inrättas vid universiteten i Göteborg och Umeå;»

9) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Löfroth*, vilka ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som på s. 46 börjar med »Utskottet är» och på s. 47 slutar med »framställning i ämnet», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Den vetenskapliga forskningen har avgörande betydelse för möjligheterna till en snabb produktionsstegring och därigenom för möjligheterna att skapa resurser, med vilka samhällets olika problem kan bekämpas. Icke minst av detta skäl vill utskottet understryka vikten av att forskningens behov ägnas mycket stor uppmärksamhet. I motionerna I: 800 och II: 967 föreslås, att riksdagen skall uttala sig för en fördubbling av de statliga forskningsanslagen under den närmaste femårsperioden. Utskottet tillstyrker bifall till motionärernas förslag.

Utskottet tillstyrker jämväl det i nämnda motioner framförda förslaget, att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning, högre undervisning och övriga kulturfrågor bör upptagas till behandling i samband med översyn av departementsindelningen.»

dels ock att utskottets hemställan under 24. och 25. bort ha följande lydelse:

»24. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 800 och II: 967, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning, högre undervisning och övriga kulturfrågor upptages till behandling i samband med översyn av departementsindelningen;

25. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 800 och II: 967, såvitt nu är i fråga, uttala att den aktuella målsättningen för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning, exklusive atom- och försvarsforskning, bör vara en fördubbling under närmaste femårsperiod av statens bidrag för detta ändamål;»